

POZIȚIA ROMÂNIEI ÎN TIMPUL PRIMEI FAZE A CELUI DE AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL

(septembrie 1939 — aprilie 1940)

de ELIZA CAMPUS

În zorii zilei de 1 septembrie, armatele naziste invadeau Polonia. Al doilea război mondial începuse. Contradicțiile dintre cele două tabere capitaliste se dovediseră, „a fi în practică, mai puternice decât contradicțiile dintre lagărul capitalismului și lagărul socialismului”¹. Când, la 3 septembrie, primul ministru al Franței expunea parlamentului, declarația guvernului privind intrarea în război², se arăta cu destulă precizie cauzele care determinaseră această gravă acțiune. Daladier a ținut chiar să sublinieze cu vigoare, principalele antagonisme dintre cele două grupuri de puteri capitaliste afirmind: „Este vorba de o nouă fază în mersul dictaturii hitleriste, către dominația Europei și a lumii. Nu este vorba numai de onoarea țării noastre, — este vorba de protejirea intereselor noastre vitale”³. Problema poloneză, deși a suscitât nenumărate conciliabile și a necesitat utilizarea unor abile controverse diplomatice, era departe de a fi constituit cheia de boltă, a situației internaționale. În fond, Hitler dorea o reîmpărțire a lumii în favoarea Germaniei național-socialiste. Luni de-a rândul, diplomații englezi și francezi se străduiseră să găsească o bază de înțelegere, în speranța, că agresiunea va putea fi încă orientată spre Uniunea Sovietică. Chiar în august, prin intermediul industriașului suedez Dahlerns, se duseseră tratative între Goering și importante grupări de industriași britanici, în vederea unei conferințe analoage celei de la München⁴. Deși la 25 august, se semnase tratatul de asistență mutuală între Marea Britanie și Polonia, la 28 august, Anglia era încă gata să facă concesii pe seama Poloniei. Ambasadorul Angliei, Neville Henderson i-a scris lui Hitler, că guvernul majestății sale, este gata să discute din nou unele propuneri destul de generale făcute de cancelarul Reichului „cu cea mai sinceră dorință de a găsi o cale de înțelegere”⁵. S-ar părea că Henderson a folosit doar o stereotipă formulă

¹ I. V. Stalin, *Problemele economice ale socialismului în URSS*. Ed. pentru Literatură Politică, p. 39.

² Declarația guvernului francez s-a făcut în fața Camerei de Edouard Daladier și în fața Senatului de Camille Chateaux, la 3 sept. 1939.

³ Buletin francez de informație, publicat de Ministerul de Externe al Franței. Buletinul din 3 sept. 1939.

⁴ Știri din Maxime Mourin, *Histoire des grandes puissances depuis la guerre*, p. 261. Payot-Paris 1947.

⁵ *Documents on American Foreign Relations*, vol. II 1939—1940, p. 339, World Peace Foundation. Boston, 1940.

diplomatică, dar alte știri, privind noua intervenție engleză, de la 28 august, confirmă faptul, că Anglia era dispusă la noi cedări, pe seama Poloniei. Ambasadorul Angliei la Roma l-a informat, de pildă, pe contele Ciano despre noul demers englez la Berlin. Ministrul de Externe al Italiei a notat cu acest prilej în jurnalul său: „În timpul nopții, Percy Lorraine îmi comunică rezultatul răspunsului englez. Nu este rău și lasă poartă deschisă, pentru multe posibilități. Pe de altă parte, sub influența engleză, Polonia s-a resemnat la mai multă docilitate”⁶. La 28 august, guvernul Chamberlain ar fi fost dispus deci să reediteze conferința de la München, dacă Hitler ar fi consimțit să se mulțumească doar cu atât. Mașina de război nazistă, în plin marș victorios prin Austria și Cehoslovacia, dorea acum însă cu mult mai mult, decât dorise în septembrie 1938 și în martie 1939. Deși poziția Germaniei hitleriste era limpede, deși la 1 septembrie, avioanele naziste își începuseră distrugătoarea activitate în Polonia, deși diviziile blindate pătrunseseră pe teritoriul țării, pe care aveau obligația s-o ajute imediat ce ar fi fost victima unei agresiuni neprovocate, Marile Puteri continuau încă să negocieze cu agresorul. La 2 septembrie, s-a produs o acțiune diplomatică franceză, care a dat mult de gândit, mai ales țărilor garantate de către puterile occidentale. Ministrul de Externe al Franței a chemat la telefon pe ambasadorul Franței la București, însărcinându-l cu instrucțiuni pentru Varșovia, firul telefonic Paris-Varșovia fiind tăiat. Mesagiul trimis de Georges Bonnet către Léon Noël, ambasadorul Franței la Varșovia, stipula ca „să se desfășoare cele mai puternice insistențe asupra guvernului polonez”, pentru a-l face să accepte propunerea italiană⁷ cu privire la convocarea unei conferințe ce trebuia să soluționeze „diferendul”⁸ polono-german. Poporul polonez se lupta, războiul secerase nenumărate vieți, iar diplomații francezi vorbeau despre un „diferend” dintre Germania și Polonia. Această acțiune diplomatică a Franței a neliniștit puterile garantate de ea „aruncând o ciudată lumină asupra lipsei de convingere, cu care Franța intra în acest război”⁹.

La 4 septembrie 1939, Franța a semnat un tratat de asistență mutuală cu Polonia¹⁰ și în conformitate cu acest pact, ar fi trebuit să treacă la acțiuni concrete. La 4 septembrie, ca și în zilele următoare, opinia publică internațională a constatat însă cu mirare, că nu se întâmpla nimic, care ar fi putut să dovedească că se proceda în spiritul tratatului de asistență mutuală între marile puteri occidentale și Polonia. Documentele diplomatice vorbesc, dimpotrivă, despre „absoluta inacțiune pe frontul

⁶ Conte Galeazzo Ciano, *Jurnal politique*, vol. I, p. 141, Ed. de la Baconnière, Neuchâtel, Suisse, 1946.

⁷ Arhiva Inst. de Istorie al Academiei R.P.R. Buc. Text de Al. Cretzeanu, după dovezile lui Economu. Ankara 1945, p. 70.

⁸ Ibid.

⁹ Ibid.

¹⁰ *Documents on American Foreign Relations*, vol. II 1939—1940. World Peace Foundation p. 337: Protocol between France and Poland. Articolul 1 prevede în mod amplu, asistența mutuală, în cazul că independența țărilor respective ar fi fost violată de o putere europeană.

occidental, ca și de absența oricăror represalii ale aviației aliate, drept răspuns la bombardarea populației civile poloneze¹¹, de către naziști.

În ceea ce privește poziția Franței față de Polonia, explicațiile de tot felul abundă. În însemnările ministrului lucrărilor publice, din cabinetul Daladier, se spune de pildă: „A nu se uita că tratatul de asistență franco-polonez, a fost semnat după începerea ostilităților. Întârzierea semnării însemna din partea lui Bonnet o singulară și legitimă ezitare, în fața războiului. Dar mai are și altă semnificație — din partea lui Daladier, care în mod real, suportă alianța poloneză ca o consecință dezagregabilă a alianței franco-engleze¹². Punctul de vedere al demnitarului francez era departe de a exprima doar o impresie personală. Vorbind despre drama poloneză, Pierre Cot arăta că guvernul francez a tins în tot timpul anului 1939 spre o acțiune de părăsire a acordurilor ce legau Franța de Polonia, ca și Franța de Uniunea Sovietică.

Acest lucru, îl relatea de altfel și Léon Noël, ambasadorul Franței la Varșovia¹³. Războiul fulger în Polonia, s-a desfășurat, fără ca aliații Poloniei să intervină. La sfârșitul lunii septembrie, drama poloneză se consumase. Lipsită de arme moderne, lipsită mai ales de divizii blindate și de avioane, desfășurată în totalitatea ei pe un lung perimetru, la granița de vest, fără rezerve de apărare în spate, armata poloneză a capitulat, după lupte eroice. În tot acest timp, poporul polonez a luptat singur, aliații Poloniei mulțumindu-se doar să admire de pildă eroismul locuitorilor Varșoviei sau să compătimizească soarta populației civile, bombardată de aviația nazistă. Winston Churchill care era în această perioadă lord al amiralității, înseamnă în memoriile sale: „Această curioasă metodă de a purta războiul aerian și terestru provoca stupefarea generală. Franța și Marea Britanie rămăneau impasibile, în timp ce mașina de război germană sfărâma cu toată puterea Polonia, supunând-o. Hitler ar fi greșit, dacă s-ar fi plîns. Hitler nu avea de ce să se plîngă¹⁴. Aliații nu puteau măcar să afirme că atacul nazist în Polonia fusese pentru ei o surpriză. Planul „alb“ de agresiune împotriva Poloniei, fusese pregătit cu multă minuțiozitate. Hitler dase asemenea dispoziții încât „operațiile să poată începe oricând, de la 1 sept. înainte¹⁵. Pregătirile acestea erau în genere cunoscute, atât în Franța, cât și în Anglia și totuși marile Puteri nu luaseră măsuri în vederea unor acțiuni de apărare a Poloniei.

Poziția guvernului Chamberlain față de Germania național-socialistă, apărea acum, în sept. 1939, când războiul se declarase, destul de ciudată. La 20 sept. se prezenta de pildă parlamentului, ultimul raport

¹¹ Arh. Inst. de istorie al Academiei R.P.R., Buc. Text de Al. Cretzeanu după dovezile lui Economu. Ankara 1945, p. 70. Documentul adaugă că toate acestea „au surprins puternic opinia publică românească și au neliniștit atât guvernul cât și șefii militari“.

¹² Anatole de Monzie. *Ci devant*. Paris, Flammarion 1941, p. 168.

¹³ Pierre Cot. Prefață la lucrarea lui Victor Grosz. *La vérité sur le drame polonais*. Paris 1951, p. 15. Pierre Cot citează din lucrarea lui Léon Noël, *L'agression allemande contre la Pologne*, p. 259

¹⁴ W. Churchill, *L'orage approche*. vol. II. La drôle de guerre, p. 21, Paris, Plon. 1948.

¹⁵ W. Churchill, *op. cit.*, p. 357—358.

al lui Neville Henderson, referitor la împrejurările care au provocat sfârșitul misiunii sale la Berlin. Termenii acestui raport erau deosebit de „înțelegători”, față de nazismul cotropitor. Se spunea că „Hitler și național-socialismul sint produse ale înfringerii unei mari națiuni și a reacțiunii ei la dezordinea și mizeria care au urmat acestei înfringeri. Național-socialismul însuși, conform acestui raport, era o revoluție și o concepție filozofică națională. Contrar democrației, care implică subordonarea statului în serviciul cetățenilor săi, național-socialismul — afirma Neville Henderson — „impunea subordonarea cetățenilor săi, în serviciul statului, Moloch atotputernic, ca și a aceluia care conduce totul”¹⁶.

Poporul englez lupta însă tocmai împotriva acestei doctrine național-socialiste, împotriva violenței, împotriva fascismului. Considerînd că național-socialismul era departe de a fi o „revoluție” sau „o concepție filozofică națională”, poporul englez se găsea în stare de război cu Germania hitleristă.

La 3 septembrie 1939, pachebotul Athenia, cu 112 pasageri, fusese scufundat de torpile lansate de vase naziste, iar la 6 septembrie fuseseră scufundate pe coasta spaniolă Royal Sceptre, Rio Claro și încă alte câteva vase. Marea Britanie avea un dușman de neîmpăcat în Germania lui Adolf Hitler și totuși guvernul englez continua să aibă o poziție deosebit de conciliantă față de al III-lea Reich. Germania voia să oprească hegemonia navală a Angliei, căutînd să dovedească, că în curînd va fi în măsură să zdrobească potențialul marinei militare britanice¹⁷, iar la toate acestea guvernul Chamberlain asista cu o calmă placiditate.

La 14 octombrie 1939, punînd în aplicare, din ce în ce mai concret, planurile împotriva flotei engleze, submarinul nazist U 47, condus de locotenentul Prien, a pătruns pînă la Scapa Flow, în nordul Scoției și a torpilat vasul Royal Oak¹⁸. Măsurile luate de amiralitate, chiar dacă au devenit ceva mai energice, s-au rezumat doar la o mai bună pază a apelor engleze. Nici chiar atunci, cînd germanii au depus mine magnetice în imediată apropiere a coastelor engleze¹⁹, nici atunci guvernul englez nu s-a hotărît să treacă la represalii. Proiectul de minare a Rhi-

¹⁶ Germania nr. 1/1939 Ultimul raport al d-lui Neville Henderson. G.C.M. 6. Referitor la împrejurările care au provocat sfârșitul misiunii sale la Berlin. 20 sept. 1939. Prezentat Parlamentului de către secretarul de stat al Afacerilor Străine, la comanda M. Sale. Bucovina. I. E. Toronțiu str. Gr. Alexandrescu, nr. 4. Buc. 1939 p. 3.

¹⁷ Arh. St. Buc. Fond. Președinția Cons. de Miniștri, Anexe la situația ce se crează în interiorul Romniei, de către germani. Pachet 25—247. Se arată în documentul intitulat: *Importanța militară și strategică a denunțării acordului naval anglo-german* că: „Anglia dacă vrea să-și susțină absolută superioritatea trebuie să contrabalanseze forța germană, care reprezintă 35% din forța navală engleză. Dacă forța de luptă a flotei germane se urcă cu 50%... atunci în teorie, 75% din forța de luptă a flotei franceze trebuie considerată, ca legată de Germania. Cele 25% ce rămîn ar reprezenta minimalul forței pe care Anglia o necesită pentru apărarea coloniilor și a căilor sale maritime. Denunțarea acordului naval anglo-german are deci o importanță foarte mare, întrucît trebuie să ducă la pierderea libertății de mișcare a flotei militare engleze”.

¹⁸ Informații din Winston Churchill, *op. cit.* p. 95.

¹⁹ Ibid., p. 113—114. La 22 nov. între orele 21 și 22 s-a observat un avion german în momentul în care lăsa să cadă în mare, lînga Shoeburyness, o mare masă atașată de o parașută (Cercetîndu-se s-a văzut, că naziștii lansaseră o mină magnetică: S-au luat măsuri tehnice de protecție, de demagnetizare a vaselor: sistemul degaussing).

nului, deși a fost oficial primit, s-a pus în aplicare, deabia în aprilie, când nașiții porniseră războiul cotropitor împotriva Norvegiei.

Pe frontul francez, de asemenea, domnia o obositoare pasivitate. În octombrie, soldații îngrămădiți în cazematele liniei Maginot se întrebau „Sintem în război?”²⁰. Scrisori purtând o îndreptățită dezamăgire, soseau de pe front. Se scria de pildă: „Se crede că vom doborî regimul hitlerist? Cum? Prin bombardamente, cu ajutorul manifestelor? Procedeul mi se pare pueril”²¹. În noiembrie, subcomisia permanentă de lucrări publice și de căi de comunicație întrunită la Cameră cerea „reluarea activității stațiunilor de sport de iarnă ca și reluarea sezonului de iarnă de pe coasta de Azur”²². Războiul părea ceva foarte depărtat, ceva ce nu amenința în mod real Franța. Deși primul ministru afirmase că intrarea în război este necesită de interesele vitale ale Franței, deși poporul francez doria să zdrobească nazismul, totuși, în dec. 1939, consiliul de miniștri avea preocupări cu totul străine de „interesele vitale” ale Franței. La 16 dec. consiliul de miniștri avea de exemplu la ordinea de zi următoarele chestiuni: „Codul familiei și conversiunea în divorț a separației de corpuri”²³. Este adevărat că unii din miniștri își dădeau seama de această ciudată situație, făceau reflexii amare, dar rămîneau totuși pasivi. În însemnările unuia dintre miniștrii cabinetului Daladier, găsim expresia unor atari situații: „Mandel îmi spuse: „Nu îmi închipui o astfel de discuție desfășurîndu-se în 1918, în fața domnului Clémenceau. Alte timpuri! Alt război”²⁴. Războiul era acum un război îndreptat împotriva fascismului și avea un conținut din acest punct de vedere, cu totul deosebit de războiul din 1918, care fusese un război net imperialist. Guvernul francez ca și guvernul englez nu erau însă hotărîte să lupte. La radio, în parlament, se făceau declarații grandilocvente, menite să amăgească masele largi populare, dar faptele dezmințeau aceste declarații. La 12 oct. Neville Chamberlain, vorbind în Camera Comunelor, arăta: „Nu dintr-un spirit de răzbunare, am întreprins acest război, ci pentru apărarea libertății. Nu numai libertatea micilor națiuni e în joc, ceea ce de asemenea este amenințat, este existența liniștită a Marii Britanii, a Indiei, a întregului imperiu britanic”²⁵. Dacă primul ministru ar fi însoțit elocventul său discurs de fapte concrete, menite să traducă în viață afirmațiile sale, atunci incontestabil, că ar fi luat măsuri, măcar în ceea ce privea oprirea aprovizionării Germaniei, cu materii prime de o covârșitoare importanță pentru purtarea războiului, cum era de pildă minereul de fier suedez. Ministerul pentru afacerile economice, arătase că „nimic nu ar fi fost mai teribil, nu numai pentru capacitatea de război a Germaniei, dar pentru viața chiar a acestei țări, ca faptul de a opri pentru

²⁰ Anatole de Monzie, *op. cit.*, p. 170—161. (O scrisoare de la Peschadour, deputat din Corrèze).

²¹ Ibid.

²² Ibid., p. 181.

²³ Ibid., p. 189.

²⁴ Ibid., p. 189.

²⁵ *Le mois*, Oct. 1939. Discours et documents du mois, p. 146.

trei sau șase luni aceste importuri”²⁶. Peste un milion tone de minereu de fier treceau totuși nestingherit prin canalele norvegiene, ajungând în bună stare în porturile germane. Desigur, planurile de a opri aceste transporturi au existat. Dacă așa numitul plan „Caterina”²⁷ care avea drept scop controlul teatrului de operațiuni în Baltica, s-ar fi pus în aplicare, Germania nazistă ar fi fost pusă în situația de a fi izolată de țările scandinave și deci de a nu își putea procura minereul de fier, atât de important, pentru purtarea războiului. Dar planurile rămăneau pe hîrtie. Guvernul Chamberlain era de acord și cu minarea Rinului și cu ocuparea Balticei și cu minarea canalelor norvegiene, dar totul rămănea să se pună în aplicare mai tîrziu. În timpul acesta, potențialul industriei de război germane creștea. Mașina de război nazistă se întărea. În dec. 1939, ca și la începutul anului 1940, Germania național-socialistă a primit enorm de multe materii prime de la statele neutre, care au intervenit cu insistență, chiar în fața măsurilor destul de puțin energice luate de guvernele Franței și Angliei. La 8 dec. 1939, ambasadorul Statelor Unite la Londra a trimis la Foreign Office o notă prin care cerea ca traficul dintre S.U.A. și Germania să nu sufere nici un fel de stînjnire. Nota diplomatică americană conținea termeni destul de energici: „Guvernul meu a înregistrat cu regret, că prin ordinul din 28 nov. 1939, guvernul britanic a hotărît să porceadă la controlul tuturor vaselor și tuturor bunurilor, emanînd din porturile germane”²⁸. Se arăta mai departe, că acest lucru ar aduce serioase prejudicii unor cetățeni americani, ceea ce determină guvernul Statelor Unite să privească aceste măsuri, ca niște măsuri dăunătoare la care este „supus un comerț și un trafic inocent”²⁹.

În primăvara anului 1940, cînd poziția Germaniei hitleriste de a domina singură întreaga lume devenise evidentă, cînd sistemul de exploatare nazist își arătase roadele atât în Polonia, cît și în Cehoslovacia, chiar în aceste zile, marile Puteri occidentale mai erau dispuse să facă concesii lui Adolf Hitler. La 6 martie 1940 a avut loc, la Washington, o discuție cu ambasadorii Franței și Angliei, asistați de consilierii econo-

²⁶ Winston Churchill, *op. cit.*, p. 354. Document din anexele alăturate acestui volum. Scrisoarea dela 27 nov. 1939 adresată primului lord al amiralității.

²⁷ W. Churchill, *op. cit.*, p. 293. Anexa B. Plan „Catharine”. Punctul 1. Scopul expediției este de a asigura controlul acestui teatru de operații (Baltica). Acest control va fi făcut efectiv prin prezența unei escadre de luptă, pe care vasele inamice de mare tonaj nu vor îndrăzni s-o înfrunte. În jurul acestei escadre vor opera forțele ușoare. Trei crucișătoare de 10.000 tone prevăzute cu tunuri de 8 mm. și două cu tunuri de 6 mm. ar putea forma această escadră, care va fi întovărășită de două flotile de puternice distrugătoare de luptă, de un detașament de submarine și de un număr ridicat de vase auxiliare, care vor cuprinde, dacă e posibil, un vas de aprovizionare și un vas de atelier... Un port avion va putea fi trimis în același timp, primind în continuu noile aparate care l-ar înțilni... Este inutil de a insista asupra avantajului pe care l-ar putea prezenta, controlarea de către noi, a acestui teatru de operațiuni. Este ofensiva navală cea mai importantă ce se oferă flotei noastre. Izolînd Germania de țările scandinave, o împiedicăm de a-și procura minereu de fier, produse alimentare și alte lucruri ce îi sînt necesare”.

²⁸ *Documents on American Foreign Relations*. Vol. II 1939—40, World Peace Foundation. Boston 1940, p. 707.

²⁹ *Ibid.*

mici de resort, trimiși cu acest prilej în S.U.A., Charles Rist și F. Ashton Gwatkin. S-au reluat problemele privind măsurile guvernelor englez și francez, în legătură cu exportul german, promițându-se unele ușurințe³⁰. Aite știri vin să confirme, că în martie, continua această poziție de cedare. Discutînd cu trimisul Statelor Unite, Sumner Welles, care vizitase Parisul, Londra și Berlinul, contele Ciano constata că Anglia și Franța ar fi gata să recunoască din nou, faptul împlinit. Ministrul de externe al Italiei nota în jurnalul său politic că: „Elementul cel mai important care se degajă, este că nici la Londra și nici la Paris, nu există cea mai mică urmă de intransigență, așa cum se arată în discursuri și ziare. Cu condiția de a primi unele garanții de securitate, aliații ar fi gata să cedeze, mai mult sau mai puțin și să recunoască faptul”³¹. Tot ce se scria în ziare, tot ce se spunea la radio atît în Anglia, cît și în Franța, nu corespundea deloc, cu adevăratele intenții ale celor două guverne, care se găseau în stare de război cu Germania. În martie, Hitler știa că poate lovi din plin, pentru că în această fază a războiului, marile Puteri mai nădăjduiau încă să ajungă la o înțelegere cu al III-lea Reich.

Conflictul între U.R.S.S. și Finlanda servea drept bază, pentru elaborarea unor planuri menite să justifice cele mai temerare ipoteze de orientare a războiului spre răsărit.

La 23 august 1939, Uniunea Sovietică a fost obligată să încheie un pact cu Germania, din cauza politicii ostile a marilor puteri occidentale. Nota istorică a biroului sovietic de informațiuni arată că U.R.S.S. a trebuit să procedeze, în 1939, așa cum procedase și în 1918: „La fel ca în 1918, cînd datorită politicii ostile a puterilor occidentale, Uniunea Sovietică a fost silită să încheie pacea de la Brest Litovsk, în 1939, douăzeci de ani după pacea de la Brest Litovsk, U.R.S.S. este silită să încheie un pact cu nemții, datorită aceleiași politici ostile a Mării Britanii”³². De altfel, chiar Winston Churchill a cărui poziție net dușmănoasă față de U.R.S.S. era îndeobște cunoscută, afirma că acțiunea întreprinsă de Uniunea Sovietică a avut un atare caracter: „Din partea Sovietelor, trebuie să spunem, că a fost o necesitate vitală de a menține armatele germane pe baza de plecare, cît mai depărtate spre vest, ca să se dea cît mai mult timp rușilor, pentru a efectua concentrarea forțelor venite din toate colțurile imensului lor imperiu”³³. În continuare, Churchill adăuga:

³⁰ Documents on American Foreign Relations, vol. II, 1939—40, p. 502. *Conversations with French and United Kingdom Representatives.*

³¹ Ciano, *op. cit.*, vol. I, p. 223. Insemnarea din 16 martie 1940.

³² *Falsificatorii istoriei*, Nota istorică a biroului sovietic de informații. Ed. PMR, 1948, p. 54.

³³ W. Churchill, *op. cit.*, vol. I, p. 401.

„Politica pe care o practicau, denota un mare singe rece și era de asemenea realistă în cel mai înalt grad”³⁴. Intr-adevăr, încă în septembrie 1939, Uniunea Sovietică a început să construiască sisteme de apărare, tinzând la crearea unui front răsăritean, barieră pentru a împiedica înaintarea trupelor naziste spre est. În vederea acestui lucru, a fost necesară realipirea Bielorusiei apusene, pe care Polonia o smulsesse în 1922³⁵ Uniunii Sovietice. Crearea frontului de est a fost de altfel adesea relevată ca un fapt pozitiv, de o mare importanță pentru războiul antihitlerist. În buletinele sale oficiale, Ministerul de externe francez, de pildă, recunoștea că: „Guvernul sovietic a pus sfârșit pentru totdeauna visurilor germane de înaintare spre est. Drumul este harat Reichului în Baltica, cât și în M. Neagră”³⁶. Acest front de răsărit, mărturisesc oamenii de stat englezi și francezi, imobiliza peste douăzeci de divizii naziste, împiedicându-le să acționeze la vest. În raportul său din 21 septembrie 1939 către cabinetul de război, Churchill declara că: „Acest front, germanii trebuie să-l supravegheze și aceasta imobilizează o mare parte a armatei germane. Cel puțin douăzeci de divizii, după generalul Gamelin, poate chiar douăzeci și cinci – dacă nu mai mult. Se poate spune că un front de est există ~~deja~~ în putere”³⁷. Utilitatea frontului de est pentru purtarea generală a războiului era deci un fapt recunoscut de către marile Puteri occidentale. De aceea au apărut cu totul de neînțeles, acțiunile ostile întreprinse de Anglia și Franța, când Uniunea Sovietică a fost obligată să treacă la consolidarea acestui front atât de important, în lupta contra fascismului. Se cunoștea destul de bine faptul că la 32 km. de Leningrad, se aflau trupe finlandeze, al căror comandament era orientat net spre Germania național-socialistă. Se stia de asemenea, că Finlanda respinsese propunerea sovietică de a deplasa granița finlandeză din istmul Careliei, cu câteva zeci de kilometri, în schimbul unui teritoriu de două ori mai mare din Carelia sovietică. Cu toate acestea, nenumărate au fost faptele, pe care marile Puteri occidentale le-au inițiat, pentru a zădărnici întărirea frontului de est. Conflictul între U.R.S.S. și Finlanda a fost utilizat din plin pentru îndreptarea războiului spre Uniunea Sovietică. Un mare plan de luptă antisovietic s-a elaborat acum, luând diferite aspecte fie cu caracter militar fie cu caracter diplomatic. În octombrie, statele nordice au pornit o acțiune diplomatică în favoarea Finlandei, menită să producă o anumită atmosferă în opinia publică. Reprezentanții diplomației ai Norvegiei, Suediei și Danemarcei au remis note diplomatice la Ministerul de Externe al U.R.S.S. Bull, secretarul general al Ministerului de Externe norvegian, dînd această știre, a ținut să adauge că și S.U.A. sînt interesate de soarta Finlandei³⁸. Tot în octombrie, a avut loc la

³⁴ W. Churchill, *op. cit.*, vol. I, p. 401.

³⁵ Informații din: *Falsificatorii istoriei* pag. 56.

³⁶ Buletin francez de informații din 12 nov. 1939 Buletin francez de informație din 18 sept. 1939. Ministerul de Externe al Franței.

³⁷ W. Churchill, *op. cit.*, p. 49.

³⁸ Arh. Buc., Fond Președinția Consiliului de Miniștri: Dosar 160/1938 p. 37—38. Telegramă descifrată trimisă de la legațiunea română din Oslo, Ministerului de Externe din Buc. Telegrama Nr. 1389, semnată de Zarifopol.

Stockholm o conferință a șefilor de stat din nord, ce s-a desfășurat paralel cu o acțiune diplomatică întreprinsă de Roosevelt. Toate acestea trebuiau să sprijine poziția agresivă a guvernului finlandez. Într-o informație diplomatică trimisă la București, găsim o confirmare a acestui fapt. Se arată că în general „poziția diplomatică și morală a Finlandei a fost întărită prin conferința de la Stockholm, ca și prin mesagiul Roosevelt”³⁹. O altă știre venită direct din Helsinki la București lămurește și mai clar, acțiunea de o largă amploare, care se punea la cale. La 30 oct. 1939, legațiunea română din Helsinki a trimis Ministerului de Externe informații, în acest sens: „Se afirmă că presiuni străine se exercită asupra guvernului finlandez, sfătuindu-l la rezistență. Aceste presiuni se exercită din partea Angliei cu promisiuni de ajutor material și din partea unor grupări germane, nemulțumite de încheierea pactului germano-rus. Pe de altă parte, președintele Statelor Unite a cerut să fie ținut zilnic în curent cu mersul negocierilor”⁴⁰. Pe la mijlocul lui noiembrie, ambele tabere beligerante, ca și unele state neutre, lucrau din plin, în vederea transformării Finlandei într-o puternică bază antisovietică. Legația română din Helsinki înștiința Ministerul de Externe că „Finlanda a primit în ultimul timp, material de artilerie și tunuri antiaeriene din Suedia, avioane din Germania și chiar din Ungaria arme. Două divizii de voluntari suedezi sînt gata să lupte pentru Finlanda”⁴¹. În lumea capitalistă se credea din ce în ce mai mult în această perioadă, că rezolvarea antagonismelor dintre cele două tabere în luptă, se va soluționa printr-un război antisovietic. În orice caz, Hitler, ca și guvernele francez și englez, ajută Finlanda, în pofida pactului încheiat cu U.R.S.S. la 23 august 1939. Știri privind asemenea acțiuni ale naziștilor sînt numeroase. Ciano, de pildă, notează în jurnalul său politic, o discuție pe care o are cu ministrul Finlandei la Roma: „Am primit pe ministrul Finlandei venit să-mi mulțumească pentru sprijinul moral pe care l-am dat țării sale. El îmi confirmă că Germanii chiar, dau arme Finlandei, trimise din prada capturată cu prilejul campaniei din Polonia”⁴². După puțin timp, Ciano revine asupra acestei acțiuni naziste de înarmare a Finlandei, acțiune care se pare că se purta în mod consecvent, făcînd și unele reflexii asupra poziției celui de al III-lea Reich, față de U.R.S.S.: „Ceea ce probează că apropierea germană bolșevică este departe de a fi atît de complectă cum s-ar putea crede.. În fond, neîncrederea, disprețul, ura, domină”⁴³. Această atitudine a guvernului Reichului, reflectînd dușmănia față de U.R.S.S. se împletea cu o atitudine similară a puterilor occidentale care trecuseră la inițierea unor acțiuni mai mult decît ostile, față de Uniunea Sovietică.

³⁹ Arh. Buc., Fond Președinția Consiliului de Miniștri: Dosar 160 1938, p. 37, 38, Telegramă descifrată. Telegrama 838/949 trimisă de la Legația română din Stockholm, la Buc. Îscălită, Barbu Constantinescu.

⁴⁰ Ibid. Telegrama descifrată nr. 949/30 oct. 1939 trimisă de Legația română din Helsinki la Ministerul de Externe din București, semnată Lecca.

⁴¹ Ibid. Telegrama descifrată nr. 991/14 nov. 1939, de la Legația română din Helsinki, îscălită Lecca.

⁴² Ciano, *op. cit.*, voi. I, p. 179. Însemnarea din 28 nov. 1939.

⁴³ Ibid., p. 183. Însemnarea din 8 dec. 1939, privind discuția cu Eero Järnefelt, ministrul Finlandei, la Roma.

La 14 decembrie 1939, Societatea Națiunilor, întemeindu-se doar pe argumentele plîngerii finlandeze, a adoptat o rezoluție, care avea drept scop excluderea Uniunii Sovietice din Liga Națiunilor. Hotărîrea se pre- vala de anumite puncte ale Pactului Societății Națiunilor care nu cores- pundeau întru nimic, fondului acțiunii întreprinse de U.R.S.S.

„Avînd în vedere articolul 16. aliniatul a al Pactului, constată că prin acțiunea sa, U.R.S.S. s-a exclus din Societatea Națiunilor. Rezultă că ea, nu mai face parte din Societate“⁴⁴. Excluzînd U.R.S.S. din So- cietatea Națiunilor, marile Puteri arătau încă odată Germaniei naziste, calea de înțelegere, pe care putea păși lumea capitalistă.

În tot acest timp, S.U.A. au aprobat întru totul poziția Angliei și a Franței. Numai astfel se poate înțelege de ce Avenol, secretarul Socie- tății Națiunilor s-a adresat Statelor Unite, în problema ajutorării Fin- landei, deși S.U.A. nu făceau parte din Liga Națiunilor. În scrisoarea că- tre Harrison, ministrul Statelor Unite în Elveția, Avenol întrebă în ce fel înțelege S.U.A. să vină în ajutorul Finlandei. „V-ași fi recunoscător, dacă mi-ați îngădui să informez guvernul finlandez în ce fel și sub ce formă, guvernul Dv. poate să-l ajute“⁴⁵. În S.U.A. marile monopoluri, ca și oamenii politici ce le apărau interesele, au arătat de la început, cea mai fermă hotărîre de a ajuta Finlanda, împotriva Uniunii Sovietice. Într-o scrisoare către departamentul de Stat, congressman-ul Frank Hook își exprimă mirarea că mai există raporturi comerciale între S.U.A. și U.R.S.S. Îl întrebă pe Cordell Hull de ce se mai vinde petrol Uniunii Sovietice, afirmînd că: „3.500.000 barrels aprovizionează 500 aeroplane, care pot zbura asupra Finlandei, timp de șase luni“⁴⁶. În continuare, adăuga: „S.U.A. dau 3.500.000 barrels de produse petrolifere, ca să ajute o națiune agresoare contra micii Finlande“⁴⁷. S.U.A. ajuta în acest timp Finlanda sub diferite forme, dîndu-i în mod oficial și un credit de 60.000.000 dolari prin Reconstruction Finance Corporation⁴⁸. Spre sfîr- șitul anului 1939 cit și la începutul anului 1940, planul de a ataca Uni- nea Sovietică a continuat să progreseze. La Londra, se deschisese un birou de recrutare⁴⁹ pentru cei ce doreau să plece pe frontul finlandez, iar în februarie, „principalul obiectiv“⁵⁰ al consiliului suprem de război, al aliaților în luptă cu fascismul german, era „ajutorul Finlandei“⁵¹.

La 5 februarie 1940, acest Consiliu a adoptat proiectul de a trimite cîteva divizii în Norvegia, și de a convinge statele scandinave, să îngă-

⁴⁴ *Documents sur les relations Finno-Soviétique*, Automne 1939, Publication du Ministère des Affaires Etrangères de Finlande. Flammarion, Paris, 1940, p. 206. Rapport et solutions adoptées par l'Assemblée de la Société des Nations le 14 dec. 1939.

⁴⁵ *Documents on American Foreign Relations*, vol. II, 1939—40, p. 387. World Peace Foundation, Boston 1940.

⁴⁶ *Ibidem*. p. 398..

⁴⁷ *Ibidem*.

⁴⁸ *Ibid.*, p. 391

⁴⁹ W. Churchill, *op. cit.*, vol. II, p. 163.

⁵⁰ *Ibid.*, p. 169

⁵¹ *Ibid.*

duie trecerea armelor și a soldaților, spre Finlanda⁵². Nota istorică a Biroului sovietic de informațiuni relevă însă că acest ajutor militar acordat Finlandei, nu era decît un element dintr-un plan mult mai vast de atacare a U.R.S.S.-ului. Referindu-se la o afirmație a ministrului de externe al Suediei, Guenther, izvorul sovietic arată că demnitarul suedez a declarat că: „Trimiterea acestui contingent de trupe, era o parte dintr-un plan general de atac împotriva Uniunii Sovietice“⁵³

În documentele franceze publicate de Ministerul de Externe german, documente capturate de naziști în gara orașului Charité, se găsesc nenumărate dovezi, despre un asemenea plan, menit în special, să distrugă regiunea petroliferă Baku.

Intr-un studiu al generalului Gamelin, găsim de pildă un plan detaliat al operațiunilor ce ar trebui întreprinse la Baku, cît și o serie de aprecieri, privind interesul aliaților pentru o atare acțiune. „O acțiune contra industriei petrolifere rusești din Caucaz, prezintă dimpotrivă un foarte mare interes pentru aliați, arată Gamelin. Ea permite a da o lovitură foarte gravă, dacă nu decisivă, organizației militare și economice sovietice. După cîteva luni, dificultățile Uniunii Sovietice ar putea deveni chiar de așa natură, încît această țară ar risca să se prăbușească cu totul“⁵⁴. Problemele Mării Negre și ale unui ajutor ce ar trebui dat Turciei, preocupări care apar frecvent în această perioadă, trebuiesc incontestabil încadrate de asemenea în planul larg de atacare a U.R.S.S. Într-o convorbire avută la 1 noiembrie 1939, la amiralitate, cu generalul Orbay⁵⁵, s-a discutat planul operațiilor destinate de a stabili controlul englez în Marea Neagră. Flota britanică trebuia să se găsească la Smirna și de acolo să acționeze în Bosfor și în genere în M. Neagră⁵⁶. U.R.S.S.

⁵² W. Churchill, *op. cit.*, vol. II, p. 307 anexa F. *L'aide navale à la Turquie*. I nov. 1939.

⁵³ *Falsificatorii Istoriei*, p. 61—62.

⁵⁴ Ministerul german al Afacerilor Externe. Documente secrete ale Marelui Stat major francez, găsite în gara orașului Charité, cînd trupele naziste au invadat Franța. Trad. în lb. rom. p. 56. Documentul nr. 22, traducerea facsimilului de la p. 213. Documentul semnat de Gamelin se preocupă de: *Acțiuni militare* contra industriei petrolifere din Caucaz arătînd: „O acțiune militară împotriva petrolului din Caucaz trebuie să-și propună să atingă punctele sensibile ale industriei de petrol din această regiune. Aceste puncte sensibile sînt centrele de producție, de stocaj sau de evacuație. Ele sînt în esență în număr de trei: Baku, Grosnyî, Maikop, Batum... *Definiția operației*... Nu ar fi admisibilă decît o acțiune terestră pornind din colțul de nord-vest al Iranului... (se arată dificultățile unei acțiuni terestre)... Ajungem prin urmare la concluzia atacului aerian asupra Baku-ului prin aviație... Să distrugă sau incendieze rafinăriile — obiective ușor de atins, vulnerabile, foarte costisitoare și foarte greu de reconstruit; rezervoarele, obiective de asemenea ușor de atins, vulnerabile, instalațiile din port, calea ferată Baku-Rostov.

Interesul operației. Baku constituie centrul petrolifer cel mai important din Caucaz...

Condiții de executare. O acțiune aeriană în Baku ar trebui să fie bazată: fie în Turcia regiunea Diarbekir Van-Erzurum — fie în Iran fie în Siria sau Irak — regiunea Mosul...

⁵⁵ Ibidem.

⁵⁶ Ibidem pag. 347, Scrisoarea din 19 oct. 1939 a primului lord către primul lord al mării stipulează: „În orice caz, această posibilitate trebuie studiată de statul major al marinei, sub toate aspectele de ordin militar, de căi de comunicație și de mijloace de a aproviziona această flotă“.

trebuia atacată pe la Nord, prin Finlanda, cit și pe la sud spre Baku. Planurile aliaților au fost însă sortite eșecului. La 12 martie 1941, se încheia tratatul de pace între Uniunea Sovietică și Finlanda. Așa cum a arătat V. V. Molotov, ministrul de Externe al U.R.S.S., „Uniunea Sovietică s-a mulțumit în cererile sale cu minimum. Noi nu am urmărit nici un alt scop, prin tratatul de pace, declara demnitarul sovietic, decît acela al asigurării securității Leningradului, a Murmanskului și a căii ferate Murmansk”⁵⁷.

În aprilie 1940 întregul sistem politic întemeiat în această primă fază a războiului, pe aceeași falimentară politică müncheneză, care avusese drept rezultat cctropirea Austriei, înrobirea Cehoslovaciei și a Poloniei, a fost zguduit din temelii de invazia nazistă în Norvegia. Războiul „ciudat” luase sfîrșit. Churchill nota cu amărăciune în însemnările sale: „Atentatul hitlerist contra Norvegiei a marcat sfîrșitul războiului ciudat. Acest sfîrșit a apărut în lumina orbitoare a unei terible explozii militare, explozie pe care umanitatea nu o mai cunoscuse pînă atunci”⁵⁸.

Marea Britanie și Franța, care mai nădăjduiseră încă într-un front comun al capitalismului, contra Uniunii Sovietice, s-au trezit în fața celui mai neînduplecat dintre dușmani. Cele afirmate de Hitler la 23 mai 1939, cu prilejul unei conferințe avute cu cadrele de conducere ale armatei, se traduceau acum în viață. Hitler spusese atunci: „Problema poloneză este inseparabilă de conflictul cu vestul” adăugînd apoi: „Anglia vede în dezvoltarea noastră, fundarea unei hegemonii, care ar slăbi Marea Britanie. De aceea Anglia este dușmana noastră și conflictul cu Anglia va fi o luptă pe viață și pe moarte”⁵⁹.

În aceste opt luni, aliații pierduseră un timp prețios, elaborînd planuri, ținînd conferințe, încercînd noi configurații politice atît în nordul Europei, cit și în Balcani, eludînd faptul că în acest război era vorba de o luptă împotriva fascismului. Din punct de vedere tactic și strategic, această primă fază a războiului a adus prejudicii Angliei și Franței, care și-au dat seama cu o întîrziere de opt luni, cît de greșite fuseseră calculele făcute, cît de lipsit de scrupule era dușmanul și cît de implacabilă trebuia să fie lupta pentru zdrobirea fascismului.

★

★ ★

În cele opt luni, timp în care s-a desfășurat prima fază a celui de al doilea război mondial, marile Puteri occidentale s-au ocupat în mod deosebit de sud-estul Europei. Motivele care au determinat guvernele Angliei și Franței de a iniția în sud-est o nouă configurație politică,

⁵⁷ Discurs ținut la ședința Sovietului Suprem din 29 martie 1944. *Falsificatorii istoriei*, p. 60.

⁵⁸ W. Churchill, *op. cit.*, vol. II, p. 265.

⁵⁹ *Documenta on Internațional Affairs* vol. I, p. 272—273. Report of Hitler's Conference within the commanders and seniors officers of the three services.

erau bogate în variate și complexe argumente. În sud-est naziștii izbutiseră să creeze o situație de dependență economică a statelor din această regiune, dependență economică care se reflecta nu numai în balanța comerțului exterior, ci și în poziția politică a guvernelor acestor state. Încă din martie, aprilie 1939, Marea Britanie și Franța trecuseră la acțiuni menite să oprească hegemonia germană în sud-est, iar când al doilea război izbucnise, devenise și mai necesară consolidarea unor atari acțiuni, în această parte a Europei. Oamenii politici englezi și francezi ca și cei ce aveau răspunderea conducerii operațiilor, militare, vedeau posibilitatea de a crea în Balcani un nou front de luptă, care ar fi descongestionat frontul de vest, dar care mai ales ar fi apropiat teatrul de război, de răsărit. La 21 septembrie 1939, în raportul său către cabinetul de război, Winston Churchill arăta: „Avem de altfel, tot interesul de a aduce frontul balcanic, și frontul de est să participe la ostilitățile contra Germaniei. Mi se pare, de aceea, extrem de important să încheiem tratatul cu Turcia”⁶⁰. Crearea unui front în sud-est, ar fi fost, incontestabil, un fapt extrem de avantajos. Germanii ar fi trebuit să-și deplaseze trupe în această regiune, popoarele balcanice ar fi fost atrase în luptă și s-ar fi putut găsi destule elemente, ca întreg acest edificiu agresiv, să poată fi îndreptat împotriva Uniunii Sovietice. În orice caz primele roade ale unei asemenea acțiuni, ar fi avut drept rezultat, oprirea dominației germane în sud-est. În genere, despre interesele anglo-franceze în sud-est și despre trimiterea unor forțe expediționare în această parte a continentului european se discuta în mod curent în primele luni ale războiului. Se arată de pildă că: „Politica engleză de război în Europa de sud est nu va fi limitată la asistență economică, sub forma de cumpărare de produse și de credite pentru armament”,⁶¹ ci dimpotrivă această politică va recurge la ample acțiuni militare, date fiind garanțiile acordate României și Greciei. Pentru a întări litera tratatului de garanție, o mare forță expediționară urma să fie trimisă în sud-est, „căci în afară de orice garanție acordată acestor țări, o acțiune de acest fel ar fi fost în interesul chiar al Angliei și al Franței”⁶². Comentatorul acestei ipoteze strategico-militare adaugă că o asemenea acțiune „ar furniza ocazia unui război mondial, înfinit mai preferabil, decât războiul defensiv, contra liniei Siegfried”⁶³. În documentele franceze capturate de germani și publicate de Ministerul de Externe nazist, se găsește o scrisoare a generalul Gamelin, comandantul armatei franceze de uscat, unde se observă interesul deosebit al aliaților pentru un nou front la Salonic²⁴. Din document, rezultă că în vederea inițierii acțiunilor pentru deschiderea

⁶⁰ W. Churchill *op. cit.*, vol. II La drôle de guerre pag. 50—51.

⁶¹ Dr. Paul Einzig, *La Politique anglaise dans l'Europe de sud-est. Affaires danubiennes* Nr. 6 (dec.) 1939 pag. 302.

⁶² Ibidem.

⁶³ Ibidem.

⁶⁴ Ministerul german al afacerilor Externe, *Documente secrete găsite în gara orașului francez la Charité*. Trad. în limba română, pag. 31. Doc. 5, traducerea facsimilului de la p. 178.

acestui front, Weygand trebuia să întreprindă o serie de demersuri atât la Ankara, cât și la Atena. Scrisoarea lui Gamelin către Weygand, datată la 6 septembrie 1939, arată însă că în țările balcanice nu exista încă o hotărâre fermă, pentru a trece la o alianță deschisă cu anglo-francezii, de teama represaliilor naziste. În orice caz, ministrul Franței la Ankara, Massigli, a arătat lui Weygand, că vizita lui nu ar fi tocmai oportună, căci comandantul trupelor din Levant îi scrie lui Gamelin: „Cunoașteți cauzele întârzierii vizitei mele la Ankara. O telegramă a lui Massigli, mă face să sper astăzi, într-o soluție prielnică a dificultăților neaplanate încă. El îmi spune de asemenea, că statul major elen nu poate încă dori vizita mea, dar că se va trimite un ofițer, cu care voi avea o convorbire secretă. Toate aceste întârzieri și precauțiuni, pe cari le înțeleg, îmi sunt foarte neplăcute, deoarece ele incurcă chestiunea Salonicului”⁶⁵. Se pare însă că în curând aceste dificultăți au început să se aplaneze. Un trimis al înaltului comandament grec, locotenentul Dovas⁶⁶, având însărcinări speciale, din partea generalului Papagos, s-a întâlnit cu Weygand la Ankara, punând bazele noului front de la Salonic⁶⁷. La începutul lui septembrie, punctul central, cheia noii configurații politico-militare era contestabil însă Turcia.

În octombrie, negocierile cu Turcia avansaseră, deoarece Anglia și Franța îi acordaseră un serios ajutor financiar. După știrile trimise de ambasadorul României la Ankara, ajutorul era de 45 milioane lire sterline, urmînd ca din această sumă „25 milioane să fie puse la dispoziția ei, în materiale de război, 15 milioane în aur, pentru stabilizarea și susținerea valutei turce, iar 5 milioane pentru alte lichidări”⁶⁸. La 19 octombrie 1939, s-a semnat acordul tripartit anglo-franco-turc, menit să contribuie la schimbări politice, în favoarea anglo-francezilor, în Balcani. În articolul 3 al acestui acord de asistență mutuală se prevedea că: „Atîta timp, cît vor fi în vigoare, garanțiile date de Franța și de Regatul Unit, în declarațiile lor din 13 aprilie 1939, Turcia va coopera cu Franța și Regatul Unit, dîndu-le tot ajutorul ce îi stă în putere, în cazul că Franța și Regatul Unit ar fi angajate în ostilități, privind una sau alta, din garanțiile sus menționate”⁶⁹.

Marile Puteri occidentale izbutiseră să obțină, așa cum arăta și primul ministru al Angliei în Camera Comunelor, „un instrument politic, destinat la punerea în aplicare a unei politici de lungă durată, pentru

⁶⁵ Ministerul german al afacerilor Externe, *Documente secrete găsite în gara orașului francez Charité*. Trad. în limba română, pag. 31. Doc. 5, trad. facsimilului de la p. 178.

⁶⁶ Andreas Hillgruber, *Hitler, König Carol und Marschall Antonescu*, Wiesbaden, 1954, pag. 64.

⁶⁷ Ibid. Andreas Hillgruber arată că: „poziția geografică a României și a Jugoslaviei, a făcut ca generalul Weiygand să-și centreze preocupările sale, în primul rînd asupra Turciei și Greciei.

⁶⁸ Arh. Stat. Buc. Fond. Președinția Consiliului de Miniștri. Dos. 289/1939 Telegrama descifrată nr. 1949 trimisă de ambasada română de la Ankara, către Min. de Ext. Buc. Semnată Stoica.

⁶⁹ Pactul de asistență mutuală anglo-franco-turc din 19 oct. 1939 *Affaires danubiennes* nr. 5/1939 pag. 296—297.

a asigura pacea și stabilitatea în Balcani⁷⁰). Nimeni nu credea că acest acord înseamna pacea și stabilitatea în Balcani, ci dimpotrivă că acordul putea să aibă drept imediată consecință, o mutare a operațiilor de război în Balcani. Dealtfel, însăși faptul că generalii Weygand și Wavel se găseau la 20 octombrie la Ankara, unde „au luat contact cu șeful statului major al armatei turce”⁷¹, constituia o dovadă în plus, a situației ce tindea să se inițieze în Balcani, de către marile Puteri occidentale. Publicațiile oficiale germane, care aveau în această perioadă un ton încă destul de curtenitor față de statele balcanice, nu s-au sfiit însă să le dea sfatul, de a nu întreprinde acțiuni, care ar putea să le ducă în acest caz în situația de a ajunge la aceleași rezultate, ca și Polonia. O publicație oficială nazistă arată că odată „cu încheierea pactului cu Turcia, umbrele războiului au început să treacă deasupra Balcanilor. Hotărîrea cu privire la această chestiune depinde exclusiv”, arată ministerul de Externe al Reichului, „de statele balcanice. Dorința lor de neutralitate este sinceră, fie din dragoste pentru pace, fie din cauza exemplului dat de Polonia”⁷². În Balcani încep să aibă loc nenumărate discuții diplomatice, conciliabile secrete, între guvernele statelor balcanice, care șovăiau între o poziție pronazistă și o alta favorabilă marilor Puteri occidentale. Jugoslavia, de pildă, după informațiile date de ambasada română din Belgrad, a intervenit chiar direct la Ankara, pentru a împiedica acordul Turciei cu Anglia și Franța, arătînd printre altele, că acest acord nu ar fi în conformitate cu spiritul Înțelegerii Balcanice⁷³. Curînd însă, acțiunile anglo-franceze în Balcani, acțiuni care nu vizau doar o poziție împotriva Germaniei hitleriste, încep să capete forme din ce în ce mai concrete. Li se arată statelor balcanice, că este vorba mai ales de organizarea unei configurații politico-militare împotriva Uniunii Sovietice. La 9 oct. 1939, cînd Turcia se găsea încă în faza negocierilor cu Anglia și Franța, o asemenea îndreptare a statelor balcanice împotriva URSS-ului, începe să se profileze. În această perioadă, aveau loc la Moscova discuții între ministrul de externe al Uniunii Sovietice și ministrul de externe al Turciei în vederea încheierii unui pact turco-sovietic. După informațiile date de ambasada română din Atena, reiese că Ismet Ionu, președintele Turciei, i-a arătat unui demnitar turc că „va face totul pentru a menaja pe ruși, dar că Turcia nu poate merge decît cu Anglia”⁷⁴. Același izvor arată că și Iranul, celălalt vecin al Uniunii Sovietice, „este probabil că va urma aceeași linie”⁷⁵, avînd 300 000 oameni „în parte deja bine echipați, chiar

⁷⁰ Buletin francez de informație din 21 oct. 1939. Publ. de Min. de Ext. al Franței: *Acordul anglo-franco-turc, de libertate*.

⁷¹ Buletin francez de informații din 20 oct. 1939, publicat de ministerul de Externe al Franței: *Loialitatea Turciei*.

⁷² *Deutscher Politischer Bericht* nr. 18/9 nov. 1939. Publicat de Ministerul de Externe german. Grijile Marii Britanii în Europa de sud-est.

⁷³ Fond Preșid. Consiliului de miniștri, telegrama descifrată nr. 453/23 oct. 1939 trimisă de ambasada română din Belgrad semnată Solacolu. Dosar 158/1939 pg. 190—191. Arhivele Statului Buc.

⁷⁴ Ibid. Telegrama descifrată nr. 2047 din 9 oct. 1939 trimisă ministerului de externe din Buc. de ambasada română din Atena; semnată Djuvara.

⁷⁵ Ibidem.

cu unități motorizate de mare importanță, pe linia Indiilor⁷⁶. Se schița deci din ce în ce mai concret, un mare plan de atac împotriva statului sovietic. Între timp, dată fiind poziția Turciei, nu s-a putut încheia un acord sovieto-turc. A urmat în grabă, în schimb, încheierea acordului tripartit anglo-franco-turc. În acest acord, deși se cuprindeau în mod oficial articole prevăzând neutralitatea Turciei, în cazul în care Anglia și Franța ar fi intrat în conflict cu U.R.S.S., totuși aceste articole au urmărit, chiar și în acest caz interesele anglo-francezilor. Ministrul României la Ankara, arată că: „clauza rusă va face parte din text, însă precum mi-a afirmat cu titlu personal Menemencioglu, în împrejurările actuale, nu i se va mai da interpretarea cerută de ruși, ci una mai corespunzătoare intereselor statelor aliate”⁷⁷. Publicațiile oficiale naziste remarcă și ele, că unele articole ale acordului anglo-franco-turc aveau un conținut antisovietic. Comentând articolul 3, care se ocupa cu problema garanțiilor acordate Greciei și României, publicația Ministerului de Externe nazist observă ca: „Realizarea promisiunii garanției anglo-franceze pentru România, pune chestiunea contra cui ar fi de fapt necesară. Ea ar fi de închipuit”, adaugă comentatorul oficial hitlerist, „dacă Dardanelele s-ar deschide pentru vasele de război ale puterilor occidentale. În aceasta se recunoaște tendința pactului, contra intereselor Moscovei”⁷⁸. Un bloc balcanic, care să îmbrace la început haina inocentă a unui bloc al neutrilor, un bloc balcanic care să oprească hegemonia germană în sud-est și să fie în același timp un instrument de luptă contra Uniunii Sovietice, iată ce urmăreau marile Puteri occidentale, încheind tratatul cu Turcia. Dealtfel, Churchill arătase acest lucru deschis în raportul său de la 21 septembrie 1939, către cabinetul de război, unde declarase: „Politica pe care o urmărim și care consistă în a face să se nască acest bloc balcanic, a-l întări și a încerca de a-l arunca într-o acțiune de ansamblu, în cazul că un element ar fi atacat, mi se pare excelentă”⁷⁹.

Marile Puteri occidentale urmăreau un „plan de ansamblu” cu orizont larg, de aceea inițierea blocului balcanic mai trebuie să cuprindă încă o serie de elemente. Anglia a urmărit în mod special, în această fază a războiului, să desprindă Italia fascistă de Germania, în schimbul unor avantagii în Balcanii. Italia ar fi trebuit în mod oficial să conducă acest bloc balcanic, care trebuia să aibă un caracter hotărât antisovietic. Diplomația engleză a încercat în toată această perioadă să exploateze asperitățile italo-naziste, oferind cu largheță Italiei, Balcanii.

La izbucnirea celui de al doilea război mondial, Mussolini s-a situat pe o poziție de nonbelligeranță, dată fiind slaba dezvoltare a economiei italiene. Totuși, ca și Hitler, Mussolini se gândea la cele mai bune mijloace pentru a acapara la rindul său, noi teritorii. Dacă poporul s-ar

⁷⁶ Fond Președinția Consiliului de miniștri, telegrama descifrată nr. 2047 din 9 oct. 1939 trimisă Ministerului de Externe din Buc. de ambasada română din Atena; semnată Djuvara.

⁷⁷ Ibid. Telegrama descifrată 18 oct. 1939 trimisă Ministerului de Externe din Buc. de către ambasada română din Ankara, semnată Stoica; dosar 289/1939 pag. 57.

⁷⁸ *Deutscher. Politischer Bericht* Nr. 2/21 oct. 1939 publicația Ministerului de Externe al Reichului.

⁷⁹ W. Churchill, *op. cit.*, pag. 50 vol. II.

fi opus unor stări acțiuni, Ducele era hotărît să întrebuițeze mijloace violente. „Pentru a face ca un popor să devină mare“, arăta Mussolini, „trebuie să-l trimiți la luptă, chiar cu lovituri de picioare în spate. Astfel voi face“⁸⁰. De cînd ocupase Albania, Mussolini considera că trebuie să se preocupe și mai mult de spațiul balcanic. Dorea chiar o rupere a Înțelegerii Balcanice, for politic menit să păstreze statu-quo-ul, în această regiune, pentru a putea să domine Balcanii. Se gîndea de aceea să exploateze asperitățile existente între guvernele balcanice: „Trebuie să exploatăm acest fapt“, îi spunea Mussolini lui Ciano, „pentru a speria pe Greci și pe Jugoslavi, care nu au uitat, nici unii, nici alții, mirosul turcului“⁸¹. Ducele voia să pună mîna pe Croația și pe Dalmația, voia petrolul românesc, voia înșfîșit să ia locul, pe care partenerul german al Axei îl cucerise în această parte a Europei. La izbucnirea războiului, fricțiunile între Hitler și Mussolini erau destul de serioase. La 27 august, Mussolini a aflat, că Hitler ducea tratative cu Londra, fără ca el să cunoască acest fapt. Ciano nota pe atunci, extrem de iritat, în jurnalul său politic: „Englezii ne comunică textul propunerilor făcute de Germani la Londra, pe care noi nu le cunoaștem deloc. Aceasta e cam mult“⁸². Adăuga apoi: „Discuțiile secrete de la Londra au dat o mare lovitură opiniilor Ducelui, despre germani“⁸³. Astfel, la începutul războiului, exista o anumită răceală între cei doi parteneri ai Axei, fapt pe care voiau să-l exploateze englezii, pornind de aceea demersuri în acest sens. La începutul lui septembrie, problema italiană preocupa mult atît pe oamenii politici, cît și pe conducătorii militari englezi și francezi. Frontul de la Salonic era în funcție și de felul cum ar fi reacționat Italia. Weygand îi scrie de aceea lui Gamelin: „Cred în această privință că dacă situația politică actuală, față de Italia, nu permite o instalare imediată a trupelor aliate la Salonic, cel puțin se poate cere Greciei să accepte ca să se facă o pregătire, foarte avansată a acestei ocupări“⁸⁴. Pentru ca Italia să simtă deosebita simpatie a Angliei, guvernul britanic s-a decis să numească un consul englez la Durazzo, recunoscînd în fond, anexarea Albaniei. Știrea aceasta a fost trimisă de ambasada romînă din Atena, la București, fiind însoțită de unele detalii destul de semnificative. Ministrul Romîniei la Atena a avut o discuție cu Mavrudis, subsecretarul de stat, de la Ministerul de Externe elen, care i-a relatat o convorbire a sa cu ministrul Angliei la Atena: „Mavrudis arătînd că această numire înseamnă în realitate recunoașterea de către Marea Britanie a anexării Albaniei, ministrul Angliei s-a găsit în neputință de a-l contrazice“⁸⁵. Guvernul Marelui Britanii trecea repede peste cotropirea poporului albanez, recunoscînd o anexiune făcută de fasciști, cînd în fond, purta războiul sub steagul luptei împotriva violenței fas-

⁸⁰ Ciano, *op. cit.*, vol. I, p. 236.

⁸¹ Ibidem, vol. I, pag. 124.

⁸² Ibidem, vol. I, pag. 139.

⁸³ Ibidem pag. 140.

⁸⁴ Ministerul german al afacerilor Externe, *Documente secrete ale Marelui Stat major francez*, ed. cit. pag. 31.

⁸⁵ Fond Președenția Consiliului de miniștri, dosar 158/1939. Telegrama descifrată nr. 2185/1 nov. 1939 trimisă de ambasada din Atena, Ministerului de Ext. din Buc. iscălită Djuvara.

ciste. Din acelaș izvor, aflăm însă și cauza pentru care se trecuse la o asemenea acțiune diplomatică, căci subsecretarul de stat elen i-a spus mai departe lui Djuvara: „Această recunoaștere engleză ar putea însă însemna totodată, că pe spinarea noastră, Anglia a cedat Italiei, tutela Balcanilor”⁸⁶. În fond, aceasta a fost intenția guvernului englez, care a izbutit să convingă și guvernul francez, să pornească demersuri analoage la Roma. În orice caz, François Ponçet ministrul Franței la Roma, căuta să-l vadă est mai des pe Ciano, căruia îi vorbea deschis despre intențiile Franței. Cu privire la Blocul Balcanic, Ciano a fost informat că armata lui Weygand era masată în Siria, în scopul de a interveni, pentru a respinge orice act german sau rus”⁸⁷. De asemenea, Ciano era asigurat de François Ponçet că: „Parisul nu vrea să întreprindă nimic fără un acord prealabil cu Italia, căreia Franța îi recunoaște interese particulare în această zonă”⁸⁸. Devine din ce în ce mai limpede, că se ajunsese la o anumită atmosferă de înțelegere între marile puteri occidentale și Italia, în ceea ce privea un bloc al statelor balcanice, sub egida Italiei fasciste. Scopul antisovietic al acestui bloc apărea și mai evident, dacă ne referim la o scrisoare pe care Mussolini i-a scris-o lui Hitler: „Soluția problemei spațiului Dv. vital, se găsește în Rusia și nicăieri în vreo altă parte. În ziua în care vom fi distrus bolșevismul, vom fi arătat fidelitatea noastră, față de principiile celor două revoluții ale noastre”⁸⁹. La începutul anului 1940, Italia era deci puterea pe care Anglia și Franța contau, în sprijinirea acțiunilor lor antisovietice. Conducerea blocului-statelor din această regiune a Europei interesa Italia în mod direct, de aceea demersurile purtate pentru consolidarea Blocului Balcanic, sub egida Italiei, au înregistrat în iarna 1939-1940, o serie de succese.

Printre statele balcanice care au contribuit în mod deosebit la clădirea Blocului Balcanic, România a avut un rol de prim rang. Cauzele care au determinat o asemenea orientare în politica externă a României sunt deosebit de complexe și necesită o specială examinare a elementelor care au hotărât poziția luată în această primă fază a războiului, de către guvernele la putere.

După încheierea tratatului româno-german, acapararea de către naziști a României a luat forme din ce în ce mai bine organizate. Țara a fost împinșită de rețeaua metodic construită a organizațiilor naționale so-

⁸⁶ Fond Președenția Consiliului de miniștri, dosar 158/1939. Telegrama descifrată nr. 2185/1 nov. 1939 trimisă de ambasada din Atena, Ministerului de Ext. din Buc., iscălită Djuvara.

⁸⁷ Ciano, *op. cit.*, vol. I, pag. 188

⁸⁸ Ibidem.

⁸⁹ Scrisoarea este reprodusă de Winston Churchill în vol. II. *La drôle de guerre*, pag. 161 din memoriile sale. Scrisoarea adaugă însă și o frază foarte sugestivă. „Apoi va veni rîndul marilor democrații, care nu vor putea supraviețui cancerului, care le roade...” Scrisoarea e datată 3 ianuarie 1940).

cialiste. Schema organizării N.S.D.A.P.-ului⁹⁰ (Nazionalsozialistische deutsche Arbeiterpartei) oferă un exemplu clasic asupra tehnicii de lucru naziste. Conducerea centrală a N.S.D.A.P.-ului o avea Rudolf Hess. Direct legați de acesta erau dr. E. Bohle, care se ocupa cu organizațiile din străinătate. Secția N.S.D.A.P. din România primea, nemijlocit sarcini de la Ausland Organisation, condusă în 1939 de Bohle.

O a doua legătură exista între legația germană din România și Alfred Rosenberg, însărcinat special, cu politica externă. La rândul lui, Alfred Rosenberg transmitea dispoziții, legațiilor naziste, primind ordine tot de la Rudolf Hess. O a treia rețea care avea un subcentru și în România era D.A.F. (Deutsche Arbeitsfront) legată de organizația similară din Germania, condusă de dr. Ley, Hess fiind însă șeful superior și al acestei organizații.

Secțiunea N.S.D.A.P., așa numita casă brună își avea sediul în București, chiar în clădirea legației germane din bd. Elisabeta 65. Șeful secțiunii, inginerul Arthur Konradt era atașatul comercial al legației germane, fiind în același timp și secretarul general al Camerei de comerț romîno-germane⁹¹.

N.S.D.A.P. avea apoi grupe locale în 17 dintre principalele orașe ale țării⁹², ca și puncte de sprijin organizației, pe trepte ierarhice egale, cu Ortsgruppen (grupe locale). Punctele de sprijin se subdivizau în Zelle (celule), iar acestea din urmă în Blok (blocuri), întinzându-se astfel pînă la ultimul locuitor de naționalitate germană din România⁹³.

Legația germană constituia de asemenea un instrument politic al naziștilor, fiind alături de N.S.D.A.P., unul dintre pilonii coloanei a 5-a, din România. Un tabel comparativ al personalului legației germane de la București, între 1937—1939⁹⁴, arată dezvoltarea acestui for diplomatic

⁹⁰ Datele sînt extrase din Fondul de documente al președinției Consiliului de miniștri. Pachet 25/247 pag. 150. Anexe la situația ce se crează în România de către Germania. Iulie 1939 Schema organizării centrale N.S.D.A.P.-ului.

⁹¹ Ibidem, pag. 158.

⁹² Ibidem pag. 152. Grupele locale, Ortsgruppen se bizuiau pe agenți naziști care activau în mod oficial, fiind șefii locului ai partidului nazist în diferite orașe. La București șeful era Schnell, la Sibiu, Thun; la Timișoara, Ludwig Tomoor.

⁹³ Ibidem, N.S.D.A.P.-ul avea în subordine: N.S.F. (Reichdeutsche Frauenschaft în Rumänien), — Hitler Jugend, condus de H. I. Ulrich, care se subdiviza în Standorte (Posturi) pe lingă fiecare grupă locală. De asemenea, Deutsche Arbeitsfront era organizat pe centre.

⁹⁴ Ibidem. pachet 25/247 iulie 1939. Tabel comparativ cu personalul legației germane din București 1937—1939.

1937, mai 1 :

- 1) *Dr. Wilhelm Fabricius*, trimis extraordinar și ministru plenipotențiar.
- 2) *Wilhelm von Pochhammer*, consilier de legație.
- 3) *Contele Rüdiger Andelman*, consilier de legație.
- 4) *Dr. Hendrik Klugkist*, atașat de legație.
- 5) *Dr. Herbert Nidermayer*, atașat de legație.
- 6) *Lt. col. Fausaint*, atașat militar și
- 7) *Herman von Rügen*, atașat de presă.

1 mai 1939 :

precum și variatele sarcini pe care membrii legației trebuiau să le îndeplinească.

În 1939, în iulie, România devenise un punct strategic atât de bine organizat, încât putea servi ca centru de legătură și cu alte țări. Astfel, se explică, de ce în ajunul invaziei Poloniei, în personalul legației germane din București se găseau colonelul Alfred Gerstenberg, colaborator intim al mareșalului Goering, cu misiune specială, de a se ocupa de Varșovia, fiind secondat de sublocotenentul Thiel, care și el figurează pe tabloul personalului legației germane de la București, cu mențiunea specială: „activitate extradiplomatică, Varșovia”. De asemenea dată fiind importanța deosebită a Turciei, ca și necesitatea naziștilor de a contracara planurile marilor Puteri occidentale în Balcani, apare în personalul legației germane la București contraamiralul von der Marwitz, cu speciale sarcini, privind Istanbulul. În ceea ce privește România, după semnarea tratatului de înrobire de la 23 martie 1939, se trimite un consilier de legație, dr. Gerhard Stelzer, care să se ocupe special de traducerea în viață a acordului economic. Legația germană din București conducea alte treisprezece centre diplomatice, menite, alături de organizațiile locale ale N.S.D.A.P.-ului să constituie o solidă și metodică supraveghere a acțiunilor economice, politice și sociale, pe întregul cuprins al țării⁹⁵.

În multe centre din România, naziștii nici măcar nu încercau să mai delimiteze rolul forului diplomatic, de acela al partidului nazist. La Craiova, la Timișoara, ca și în alte părți ale țării, unul dintre membrii consulatului german era și șeful local al N.S.D.A.P.-ului, arătându-se astfel, în mod evident, strinsa legătură dintre cele două organizații.

1) Dr. Wilhelm Fabricius, trimis extraordinar și ministru plenipotențiar.

2) Dr. Gerhard Stelzer, consilier de legație ocazional, în legătură cu acordul economic.

3) Hans Bernadt von Hueften, secretar de legație, propaganda culturală în România; relație cu dr. Supprian.

4) Dr. Henrik Klughist, secretar de legație.

5) Dietrich von Mirbach, atașat de legație.

6) Driralf Pusch, atașat de legație.

7) Colonel Karl Wahle, atașat militar.

8) Colonel Alfred Gerstenberg, atașat militar aeronautic; colaboratorul intim al mareșalului Goering; activitate extradiplomatică la Varșovia.

9) Contraamiralul von der Marwitz, atașat militar naval; activitate extradiplomatică la Istanbul.

10) Werner Voss, propagandă prin publicații și presă în România.

11) Arthur Adolf Konradt, atașat comercial, Președintele N.S.D.A.P. din România.

12) Dr. Karl Kräute, atașat agricol.

13) Dr. Rudolf Müller, atașat economic.

14) Sublocotenent Thiel, ajutor atașat aeronautic, activitate extradiplomatică, Varșovia.

Nr. crt.	Rezidența	Denumirea oficiului	Personalul	Funcțiunea	Cetățenia	Rolul și activitatea Obs.
1)	București	Consulat de carieră	Dr. L. Schelchert, Adolf Blüdiert, Fritz Baür Kurt Henschel, Georg Korter	Consul de carieră cancelar secretar consular aj. "secret. consular.	germană " " " "	Venit din Cernăuți Atribuții de ordin inform. Atribuții de ordin inform. — — —
2)	Brașov	Consulat de carieră	Dr. Alnobert Dittmann Willi Dornbusch	Consul general de carieră secretar consular	germană "	
3)	Cîmpina	Vice consulat onorific	Ing. Gerhard Liehman	Vice consul onorar	germană	
4)	Brăila	Consulat onorar	Iani Bessi Stefan Kreppel	Consul onorar secretar "	germană "	Fost cetățean grec, cerut cetățenia germană
5)	Cernăuți	Consulat de carieră	Hans Turiek	secretar consulat	germană	Șeful organizației locale N.S.D.A.P.
6)	Cluj	Consulat de carieră	Dr. Iosif Kaunitz	Consul onorar	germană	
7)	Constanța	Consulat onorar	Dr. Stefan Boroș	Consul onorar	romină	
8)	Craiova	Consulat onorar	Friedrich Roth	Consul onorar	germană	Șeful organizației locale N.S.D.A.P.
9)	Galați	Consulat de carieră	Alfred Lörner	Consul de carieră	germană	
10)	Oradea Mare	Consulat onorar	Ludwig Schuster	Consul onorar	germană	
11)	Ploiești	Consulat onorar	Otto Braun	Consul onorific	germană	
12)	Timișoara	Consulat de carieră	Dr. Richard Kuhna Ludwig Tomoor	Consul de carieră secretar consular	germană germană	Șeful organizației locale N.S.D.A.P.
13)	Orșova	Vice consulat onorific	Heinz Schramm	Vice consul onorar	germană	

Comunitatea germanilor din România era masa disciplinată pe care se baza atât pe N.S.D.A.P., cât și legația germană. Volksgemeinschaft-ul⁹⁶ devenise, spre sfârșitul anului 1938, o organizație unitară, condusă de Fritz Fabricius, care nu se sfia să proclame în mod oficial în vara anului 1939, că: „Este din nou dată posibilitatea de a instrui pe cei 800.000 de germani din această țară, sub o singură conducere, spre un singur țel, în spiritul național socialist”⁹⁷. Într-adevăr, propaganda pentru educarea în spirit național socialist se făcea pe scară largă. Existau în România cincizeci și două de ziare naziste, având redacții, în principalele orașe din țară. La Brașov de pilda se editau unsprezece ziare, la Cernăuți — cinci ziare, la Cluj — patru ziare, la Sibiu cincisprezece ziare⁹⁸. Dr. Klaus Schickert, șeful presei N.S.D.A.P.-ului din România lucra direct cu Deutsches Nachrichtenbüro, (agenția D.N.B.) răspinzind știrile oficiale și colaborând strâns cu corespondenții de presă națiști, trimiși cu scopuri bine determinate în România de către ziarele Völkischer Beobachter, Frankfurter Zeitung și de către ziare oficiale și oficioase din al III-lea Reich. Patru edituri mari, din București, Sibiu, Brașov și Cernăuți aparținând agenturii naziste în România, ca și numeroase librării germane, îndeplineau cu conștiinciozitate dublul rol de propagandă și de spionaj, pentru care de altfel, fuseseră inițiate⁹⁹.

În genere, organizațiile politice ale naziștilor lucrau nestingherite. Direcțiunea generală a Poliției semnala cazurile, dar măsuri nu se luau. Inspectoratul regional de Poliție din Timișoara arată de pildă că N.S.D.A.P. urmărea cu atenție orice presupusă nedreptate adusă vreunui german, informind centrul în mod detaliat¹⁰⁰. Centrul trimitea în Germania pe cale diplomatică, aceste informații, constituind adevărate dosare, unde figurau numele funcționarilor români ca și acțiunile săvârșite de aceștia

⁹⁶ Ibid., dosar 274/1939. Ministerul pentru Minorități. Secția Studii și Informațiuni. Situația minorităților etnice din România. În conformitate cu acest document, se pot desprinde următoarele date, privind comunitatea germanilor din România: în 1918, acestea se constituie în *Verband der Deutschen in gross Rumänien*. Această organizație a mers, de obicei, în cartel cu liberalii. În 1924 ia naștere o nouă mișcare, având inițial un caracter economic social, denumită *Selbsthilfe*. Se transformă apoi în *Național-sozialistische selbsthülfbewegung der Deutschen in Rumänien*, condusă de Fritz Fabricius. În 1932 acesta începe o campanie pentru a cucerii întregul *Volksgemeinschaft*. În noiembrie 1938, grupele se unesc, constituindu-se o comunitate a tuturor germanilor din România. Comunitatea aceasta se încadrează în Frontul Renașterii Naționale. În acordul încheiat cu F.R.N. la 10 ianuarie 1939, punctul 3 stipula însă că: germanii cetățeni români pot constitui o organizație proprie pentru scopuri culturale, economice și pentru opere sociale.

⁹⁷ Ibidem, pachet 25/247 Anexe la situația ce se crează în interiorul României de către germani, iulie 1939, pag. 170.

⁹⁸ Ibidem, Informații extrase din tabelul de publicații, cu caracter de propagandă ce se introduc în țară, prin legația germană, p. 134—138.

⁹⁹ Ibidem, Pătrundeau de asemenea în România lucrări cu caracter antisemit ca *Mitteilung über die Judenfrage* editat de Institut zum Studium der Judenfrage; lucrări antimarxiste și antisovietice ca *Der Ost Express*, etc. lucrări de propagandă filo-germane, ca *Nouvelles d'Allemagne*, *Völkerbund*, *Deutsche Diplomatische Politisch Korrespondenz*, *Weltwacht der Deutschen* etc.

¹⁰⁰ Informații din Fondul Președinției Consiliului de Miniștri. Dosar 265 B/1939 pag. 13—14. Arhivele Statului Buc. Raport nr. 3950 Direcțiunea generală a Poliției, din 4 august 1939.

împotriva anumitor cetățeni germani din România. Se organizau în fond „Cărțile bune” menite să servească naziștilor mai târziu drept ghid, atât în aplicarea unor grave sancțiuni, cât și la îndepărtarea din aparatul de stat, a tuturor celor ce ar fi putut opune o cât de mică rezistență. Același izvor indică însă și sistemul de care se serveau reprezentanții Volksgemeinschaft-ului pentru a putea furniza centrului, asemenea rapoarte. „Germanii” arată raportul inspectoratului de Poliție din Timișoara, „sunt indemnati de către conducătorii lor, să provoace discuții și să se poarte cu îndrăzneală și recalcitrantă, în raporturile lor, cu autoritățile românești, provocând astfel diferite incidente, ce urmează apoi a fi exploatare în favoarea lor”¹⁰¹. Datorită organizării metodice a comunității germane din România, se putea remarca folosirea unor asemenea procedee până și în ultimul orașei, până și în ultimul sat, unde existau germani. Pretutindeni, formînd un fel de stat în stat, Volksgemeinschaft își avea constituite organizații. De pildă printr-o scrisoare a locuitorului german Hans Ioan Engelman, din Lipova, județul Timiș-Torontal, scrisoare anexată la un raport al Direcțiunii generale a Poliției¹⁰², găsim informații care concretizează în mod evident această situație. Adresîndu-se lui Gerhard Richter Görlitz din Frauenburg, Engelman îi arată că el este substitutul șefului grupului local și „acum provizoriu și conducătorul organizației de asalt pentru că conducătorul este.... absent”¹⁰³. „Soția mea” adaugă Engelman „este de asemenea conducătoare în organizațiile femeilor. Am organizat și tineretul care este foarte activ”¹⁰⁴. Absolut toți membrii Volksgemeinschaft-ului, erau deci mobilizați, avînd sarcini de la N.S.D.A.P. în toate domeniile de activitate.

În vara anului 1939, rețeaua nazistă inițiată în România, se întărise astfel, încît se ajunsese la situații, cu adevărat grave, tolerate totuși cu răgnete, de regimul dictaturii regale. Singurul partid care în mod consecvent a luptat împotriva cuceririi țării de către naziști, partidul comunist a arătat prin toate mijloacele, pericolul ce amenința România, făcînd cunoscute nenumăratele acte de sfidare, comise de agenții hitleriști. *Scînteia*, organul central al Partidului, arăta de pildă în august, că spionajului nazist nu i se opun nici cele mai slabe măsuri de rezistență :

„Sub regimul dictaturii regale”, spionii germani, atît cei veniți din Germania, cît și cei băștinași, „se simt ca la ei acasă”¹⁰⁵. Ziarul arăta, că la Timișoara de pildă, fasciștii germani au insultat grav pe prefectul Poliției, care a îndrăznit „să le turbure liniștea unei întruniri antiromânești”¹⁰⁶. Percheziționați, naziștii s-au adresat prefectului, în mod ironic, avertizîndu-l cu cinism, că va fi destituit. Deși spionii, au fost degrabă

¹⁰¹ Informații din Fondul Președinției Consiliului de Miniștri. Dosar 265 B/1939 pag. 13—14. Arhivele St. Buc. Raport nr. 3950. Direcțiunea generală a Poliției din 4 august 1939.

¹⁰² Ibidem. Dosar 265 B. pag. 11. Rapoartele Siguranței. Direcțiunea generală a Poliției 2 august 1939. nr. 3938.

¹⁰³ Ibidem.

¹⁰⁴ Ibidem.

¹⁰⁵ *Scînteia* nr. 22 din 20 august 1939, pag. 5, Unclirile spionilor germani.

¹⁰⁶ Ibidem.

eliberați, prefectul a fost peste câteva zile destituit. Cu toate că apoi, probabil, sub presiunea indignării ce cuprinsese masele s-a produs re-integrarea¹⁰⁷ acestui prefect, devenise evident, că oricine s-ar fi opus naziștilor, trebuia să se aștepte la grave consecințe.

Dictatura regală ușura în fond acțiunile întreprinse de hitleriști în România, înlesnind clesțelui german să cuprindă din ce în ce mai strâns principalele artere ale vieții economice și politice a țării.

Acordul economic romîno-german dădea mari posibilități de dezvoltare organizațiilor Volksgemeinschaft-ului care erau socotite, ca importante instrumente, pentru traducerea în viață a acestui acord. Dealtfel, spre sfârșitul verii 1939, nici nu se mai discuta despre o eventuală reciprocitate dintre România și Germania, articolele acestea din acordul economic, fiind căzute în desuetudine. Se spunea deschis, în materialul propagandistic, nazist, care se trimetea și în România, că „Prin diferitele tratate economice, cum e de pildă, acela încheiat cu România, Germania caută să se asigure cu materii prime, pentru satisfacerea nevoilor din viitor”¹⁰⁸. Se vorbea deci în mod curent despre drepturile germane la spațiul vital, arătându-se implicit, și îndatoririle cetățenilor germani din diferite țări, cetățeni care trebuiau să servească fără șovăială politica național-socialistă. Se arăta în acest material propagandistic, în mod axiomatic, că pretențiile naziste sînt mai mult decît justificate și în consecință aceste pretenții trebuie să fie țelul suprem atît al germanilor din Reich, cît și al celor din afara Reichului. „Pretențiunea după spațiul vital, corespunde necesităților vitale ale poporului” arăta un înalt demnitar hitlerist, popor „care are nevoie pentru existența sa de materiale de producție, ce nu se găsesc în interiorul granițelor sale. Trebuie să se cunoască pretutindeni, că pretențiunea germană, pretențiunea spațiului vital, indispensabil poporului german, va fi astăzi și în viitor, determinantă pentru politica germană”¹⁰⁹. Brutal, cu ton imperativ, nazismul arăta fără sfială, care este conținutul politicii sale indicînd în mod implicit coloanei a 5-a din toate țările, drepturile și îndatoririle sale

Odată cu izbucnirea celui de al doilea război mondial, presiunile Germaniei asupra Romîniei au crescut. Trebuiau materii prime din ce în ce mai multe; de aceea, se pare că naziștii au trecut la amenințări, menite să ducă la intensificarea livrărilor din România. În orice caz, în însemnările lui Ciano, găsim la 16 sept. 1939, o observație care arată că în cercurile diplomatice, se vorbea curent despre un eventual atac hitlerist asupra Romîniei. Ciano relatează o discuție cu ministrul Angliei la Roma, privind o asemenea acțiune nazistă, în România: „Pare că

¹⁰⁷ *Scinteia* nr. 22 din 20 aug. 1939, pag. 5, Uneltirile spionilor germani.

¹⁰⁸ Ibidem. Pachet 25—247. Anexe la situația ce se crează în interiorul Romîniei, de către Germania. *Germania mai tare ca oricînd*.

¹⁰⁹ Ibidem, General Ritter von Epp, rezidentul Bavariei, conducătorul biroului politic colonial din N.S.D.A.P. *Pretențiunea colonială germană*.

acum, Germania are intenția de a ataca România. Am văzut și pe sir Percy Lorraine. Era oarecum deprimat. După informațiile sale, trebuie să ne așteptăm deasemenea, la o viitoare acțiune germană contra României“¹¹⁰. A doua zi, problema României a fost probabil reluată, căci dintr-o nouă însemnare, aflăm că pînă la urmă, în Italia, adevăratele scopuri ale amenințării hitleriste, au fost repede descifrate. La 17 septembrie, Ciano nota: „Ducele nu crede că germanii vor să invadeze România, dar se gîndeste că ei se vor mulțumi de a o supune la o servitute economică“¹¹¹. Presiunile naziste au avut bune rezultate din acest punct de vedere, pentru că în octombrie 1939, un buletin contrainformativ al Marelui stat maior semnala o stare de puternică îngrijorare atît la marii industriași, cît și la marii comercianți, care se plîngeau atît de lipsa materiilor prime, cît și de mari impedimente, ce rezultau din sistemul dificil de aprovizionare. Documentul arată că: „Industriași sînt îngrijorați de lipsa materiilor prime“, că întreprinderile textile nu mai posedă materii prime, decît pentru scurt timp, că — adăuga documentul — atît comerțul cît și industria trec printr-o perioadă de criză“¹¹².

În octombrie, se constata deci o adevărată dezorganizare în slăbul potențial al industriei românești, ceea ce a contribuit în mod evident la înrăutățirea situației economice a țării. În schimb, naștii erau pe deplin satisfăcuți. O mărturie a unei atari stări de fapt, dovedind că naștii considerau ca pozitive rezultatele obținute, reiese și dintr-o informație trimisă la București de către legația romînă din Moscova. Ministrul Romîniei la Moscova a avut o discuție cu Schnurre, șeful delegației economice germane, care între altele, i-a spus că: „Dl. Clodius este mulțumit cu rezultatul recentelor conversațiuni de la București“¹¹³. Tratatul economic cu Germania lua forme din ce în ce mai înrobitoare, aducînd grave prejudicii maselor largi populare. În informațiile strict confidențiale ale marelui stat maior se semnala cu teamă, starea din ce în ce mai grea a muncitorilor, consecință directă, rezultînd din punerea în aplicare a noilor cereri naziste. Documentul arată, că: „În general clasa muncitorilor și meseriașilor face cu greu față, nevoilor vieții, mai ales în starea de scumpete actuală. Reducerea orelor de lucru, în unele industrii, concentrările, faptul că familiile concentraților muncitori au rămas fără mijlocul principal de existență, cum și scumpetea crescîndă, sînt elemente ce pot ajuta lucrul elementelor de propagandă comunistă infiltrate în masa familiilor muncitorești“¹¹⁴. Situația maselor

¹¹⁰ Ciano, *op. cit.* p. 154, vol. I .

¹¹¹ Ibidem.

¹¹² Fond Președenția Consiliului de Miniștri dosar 274/1939, pag. 34—35. Marele stat maior. Buletin Contrainformativ pe octombrie 1939. Arhivele Statului, București.

¹¹³ Ibidem, Dosar 160/1939 pag. 152/153 Telegrama descifrată nr. 2782/28 oct. 1939, trimisă de legațiunea din Moscova, către Ministerul de Ext. din București iscălită Davidescu.

¹¹⁴ Ibidem, Dos. 274/1939 pag. 34—35. Marele Stat Major. Buletin contrainformativ.

largi populare se agravase într-adevăr foarte mult, încă din primele luni ale războiului. Partidul comunist a declarat în aceste zile grele, că în pofida tuturilor piedicilor va continua în mod consecvent lupta în fruntea maselor, „pentru desființarea tratatului economic germano-romin”¹¹⁵ ca și lupta „contra agenturii fasciste a lui Hitler”¹¹⁶ și a dictaturii regale „care capitulează în fața Germaniei fasciste și-i dă acesteia alimente și materii prime de război”¹¹⁷.

Cît de capitulardă era poziția dictaturii regale se poate constata din nenumaratele acte de politică internă și de politică externă, acte constituind grave capete de acuzare, mărturii elocvente ale dramaticului proces istoric care se desfășura cu rapiditate. Un asemenea exemplu, îl oferă în octombrie 1939, acordurile economice semnate între Bulgaria și Germania. Incontestabil, că o serie de clauze ale acestor acorduri implicau, pentru Bulgaria, aceleași consecințe de înrobire economică și politică a țării, ca și pentru România. Aceste documente erau însă în același timp o dovadă a felului în care Germania hitleristă dispunea fără rezerve de cea mai importantă materie primă a României, petrolul. Încă la 12 octombrie 1939, o asemenea situație a fost semnalată la București, de către legația română din Sofia. Prin acordurile semnate la 11 octombrie, Germania se obliga să livreze Bulgariei o considerabilă cantitate de produse petrolifere. Din informațiile date de legația română din Sofia, reiese însă că „Proveniența produselor petrolifere nu este specificată în acordurile semnate, însă delegațiunea germană a declarat delegației bulgare, că le va livra din România, din contingentul la care are dreptul pe 1941, conform convențiunii romîno-germane”¹¹⁸. Se adaugă apoi că, „delegația ar fi declarat că este în măsură de a uza numai decît și deci a livra Bulgariei, în foarte scurt timp acest contingent, cu toate că este prevăzut numai pentru anul 1941”¹¹⁹. Știrea aceasta a neliniștit în mod deosebit cercurile interesate în afacerile petrolifere, indicînd încă odată, că hitleriștii înțelegeau să monopolizeze materiile prime ale României, nu numai pentru nevoile industriei lor, ci și pentru amplificarea comerțului lor exterior. Își îngăduiau în același timp, fără nicio șovăială, să folosească în 1940, viitoarele lor cote de produse petrolifere din 1941, vînzîndu-le Bulgariei, care pînă atunci își procurase direct, acest produs, din România. Sistemul de a revinde, în avantajul lor, petrolul românesc și de a rapi un client, României, li se părea naziștilor extrem de normal, deoarece ei se considerau pe deplin stăpîni în țară. Trei zile, după ce transmisese această știre, legația romînă din Sofia a adăugat unele explicații, menite să aducă noi lămuriri, privind pre-

¹¹⁵ *Scînteia* Nr. 23/8 sept. pag. 1939 pag. I. România în pragul prăpastiei.

¹¹⁶ *Ibidem*.

¹¹⁷ *Ibidem*.

¹¹⁸ Fond Președenția Consiliului de miniștri dos. 158/1939, p. 351, 352. Telegrama descifrată nr. 2885/12 oct. 1939 de la legațiunea din Sofia, către Ministerul de Ext. Buc. semnată Krupenski.

¹¹⁹ *Ibidem*.

judiciile, ce se aduceau unor pături importante, ale claselor dominante din România. Filotti, ministrul României la Sofia, a cerut explicații suplimentare, primului ministru al Bulgariei, Kiosseivanoff, care i-a confirmat faptul că Germanii vor livra Bulgariei, produse petrolifere, „în valoare de peste o sută de milioane de leva”¹²⁰. La observația lui Filotti, „că în felul acesta importul de petrol din România, a cărui valoare anuală se ridică cam la aceeași sumă, ar fi anihilat”¹²¹. Kiosseivanoff s-a grăbit să-l liniștească pe ministrul României, cu o serie de fraze lipsite complet de conținut. Filotti a conchis de aceea, plin de amărăciune: „Cu toate explicațiunile d-lui Kiosseivanoff, consider neîndoios, că angajament luat de Germania, dacă va fi executat, va avea de efect reducerea sensibilă a importului din România, dat fiind că scopul urmărit de Bulgari, este în primul rând de a evita obligațiunea de a plăti ca pînă acum, cota de 65 % din devize”¹²². Oferind Bulgariei unele mici avantajii pe socoteala României, naziștii au izbutit să o lipsească de încasarea și așa destul de redusă a devizelor ancorînd-o și mai mult la sistemul comercial nazist al clearing-ului. Au apărut în curînd și alte prejudicii, de mai mică importanță, dar care erau consecințe directe ale tranzacțiilor naziste cu Bulgarii. România angajase cumpărarea din Bulgaria a unei cantități de nitroglicerină. În zilele imediat următoare încheierii acordurilor cu Germania, firma Nicolae Tschiloff, care urma să livreze acest produs, a refuzat să îi mai vîndă. Ministrul României la Sofia arăta că motivele invocate de firmă „i se par pretexte menite să acopere opunerea autorităților bulgare, dat fiind că în noul acord comercial cu Germania, Bulgaria a acordat, pe cît se pare, un contingent de glicerină”¹²³. Toate aceste încalcări ale intereselor României n-au împiedicat însă regimul dictaturii regale să se supună cererilor naziste și să ușureze traficul comercial al Germaniei cu Bulgaria, trafic care consta, în mare parte, din produsele petrolifere, pe care România le vindea, cu puțin timp înainte, Bulgariei. La 31 octombrie 1939, guvernul s-a angajat să pună în funcțiune un ferry-boat, menit să scurteze distanța, pentru transportul mărfurilor dintre Germania și Bulgaria. Ziarele au semnalat, că transporturile de mărfuri dintre Germania și Bulgaria, prin acest nou mijloc de comunicație, vor fi cu mult ușurate¹²⁴. Astfel guvernul lui Carol al II-lea, în pofida chiar a propriilor interese, capitula în fața pretențiilor naziste, aprovizionînd Germania cu materii prime, primind în mod servil condițiile impuse de al

¹²⁰ Ibidem, Telegrama descifrată nr. 2920 din 15 oct. 1939 trimisă de legația din Sofia, Ministerul de Externe din București, semnată Filotti.

¹²¹ Fond Președinția Consiliului de miniștri dos. 158/1939, p. 351, 352. Telegrama descifrată nr. 2920 din 15 oct. 1939 trimisă de legația din Sofia, Ministerului din București, semnată Filotti.

¹²² Ibidem.

¹²³ Ibidem, Telegrama descifrată nr. 2904/14 oct. 1939 trimisă de legația română din Sofia, Ministerului de Externe din București, semnată Filotti.

¹²⁴ *Neamul românesc* nr. 240/31 oct. 1939 pag. 3, Legăturile de comunicație între Germania și România. Ziarul face următoarea constatare: „Așa pentru transporturile de mărfuri dintre Germania și Bulgaria, prin acest mijloc de comunicație, cum și dintre Germania, Constantinopole, Salonic și Athena, distanța va fi micșorată cu 209 km”.

III-lea Reich, aducînd grave prejudicii maselor largi populare ale țării, care sufereau din ce în ce mai mult, sub jugul înrobitor al lui Adolf Hitler.

După invadarea Poloniei, naziștii erau din ce în ce mai convinși de invincibilitatea mașinii lor de război. Diplomații celui de al III-lea Reich arătau în mod curent, în forme grandilocvent axiomatice că „înfringerea Germaniei, de acum, nici nu mai este posibilă”¹²⁵. Von Papen spunea de pildă, ministrului Romîniei la Ankara, că Germania ar putea rezista oricît, atacurilor anglo-franceze, chiar „cinci, șase, șapte ani de zile dacă va fi nevoie”¹²⁶. Diplomația nazistă, presa, ca și toate celelalte mijloace de propagandă utilizau acum la maximum victoria din Polonia, pentru a obține din ce în ce mai mult, de la țările mici, înspăimîntate de forța și de tehnica armatei hitleriste.

Din România, naziștii au primit din plin, materiile prime și produsele de care aveau nevoie, declarîndu-se îndeajuns de mulțumiți. Raportele diplomatice din această perioadă semnalează adesea, satisfacția forurilor de conducere din cel de al III-lea Reich, satisfacție care arată în mod implicit și faptul că guvernul dictaturii regale traducea în viață în mod deosebit de conștiincios, clauzele stipulate în tratatul economic romîno-german din martie 1939.

La 30 septembrie, de pildă, ministrul Romîniei la Belgrad raporta: „Într-o conversațiune cu ministrul Germaniei de aici, acesta a ținut să-mi spună, că raporturile cu Romînia sînt considerate la Berlin, ca îndrumate pe o cale foarte bună și că neutralitatea corectă a Romîniei, corespunde intereselor germane”¹²⁷.

Într-adevăr, economia romînească era altt de mult angajată în schimburile cu Germania, importante surse de materii prime se scurgeau cu atita regularitate spre cel de al III-lea Reich, încît Berlinul putea să considere cu deplină mulțumire „că raporturile cu Romînia sînt îndrumate pe o cale foarte bună”. Dealtfel, naziștii au arătat în mod oficial în iarna 1940—41 că: „exportul Germaniei spre țările din sud-est” a marcat „o creștere” iar, „soldurile comerțului exterior s-au schimbat în majoritatea acestor țări, în favoarea Germaniei”¹²⁸. Dat fiind sistemul economic al clearing-ului, această creștere a exportului german era strîns legată de o creștere a importului nazist din sud-est. Cu cît importa mai mult petrol, griu sau alte produse importante

¹²⁵ Fond Președinția Consiliului de Miniștri, dosar 289/1939, pag. 16—17. Arhivele Statului, Buc. Telegrama descifrată nr. 1890/29 sept. 1939, trimisă de ambasada din Ankara, Ministerului de Externe, Buc., iscălitura Stoica.

¹²⁶ Ibidem.

¹²⁷ Ibidem, Telegrama descifrată nr. 4321 din 30 sept. 1939 trimisă de ambasada romîna din Belgrad, către Ministerul de Externe, Buc. iscălit Cădere.

¹²⁸ *Deutsche Politische Briefe* nr. 102 din 23 febr. 1940, publicate de Ministerul de Externe al Germaniei. Exportul Germaniei în sud-estul Europei, în plină creștere și în timpul lunilor de război.

din România, cu atât mai mult trebuia Germania să furnizeze alte produse în conformitate cu principiile economice ale clearing-ului. Nenumărate au fost însă sistemele, prin care naziștii s-au sustras acestor obligații, lucru de altfel cunoscut atât pe plan intern, în România, cât și pe plan internațional.

De aceea, când publicațiile oficiale hitleriste au arătat că Germania a devenit cel mai important furnizor de materii prime al României¹²⁹, al III-lea Reich tindea în fond să facă dovada oficială a plății, pentru materiile prime importate din România, și în special pentru petrol¹³⁰. Pentru acest motiv naziștii au perseverat să producă nenumărate probe privind avantajul de care se bucura România prin faptul că Germania deținea aproape în mod exclusiv, principalele ei bogății. Se afirma de pildă: „Dacă cu drept cuvânt, petrolul este numit astăzi: „aurul negru“ și reprezintă cea mai bună valută, atunci avioanele, tunurile și materiile prime pentru industria de război, sînt un aur tot atât de bun și o valută absolut echivalentă“¹³¹. Cu toate aceste asigurări, când în decembrie 1939 s-au încheiat discuțiile cu dr. Clodius și s-au stabilit noile cote de petrol ce trebuiau furnizate Germaniei, s-a putut constata că cifrele oficiale stipulau o cantitate de 136.000 tone petrol, cantitate ce trebuia furnizată lunar, la un curs al leului de 49 lei o marcă la cumpărare și 50 lei la vânzare¹³². Noua convenție comercială cu Ger-

¹²⁹ Ibidem, nr. 120/15 martie 1940. Se dau cifre de acest fel: „Participarea medie a Germaniei la furniturile de materii prime reprezintă 73,2% la 23 articole vamale“. La metalele ușoare se dau aceste date: „La un import român total de 1.418 milioane lei, în primele luni ale anului 1939... proveneau din Germania 61,7%“. La mașini, aparate etc. vin din Germania „—70%“.

¹³⁰ *Deutsche Politische Briefe* nr. 37/1 dec. 1939 dă următoarea statistică:

Prima jumătate a anului 1939		
	In 100 kg.	In 1.000 lei
Cocs	247.800	33.025
Minereu de fier	497.210	14.402
Fier vechi	286.214	7.291
Fier și fier semilucrat	471.853	256.118
Oțel semilucrat	100.364	176.217
Minereu de plumb	61	51
Minereu de zinc	703	1.023
Aluminium	1.011	8.607
Cupru	1.625	24.111
Nichel	331	4.785
Plumb	5	34
Zinc	35.867	43.640

Documentul conchide: „Reiese că Germania a furnizat 78% din importul total de materii prime și de materii semilucrate, în prima jumătate a anului 1939.“

¹³¹ Ibidem, 15 martie 1940, nr. 120. Germania cel mai important furnizor de materii prime al României.

¹³² Informații din documentele Fondului Președenției Consiliului de Miniștri, dosar 225/1940 pag. 45. Cenzura militară. Serviciul presei străine

3) Știri din *Cronique danubienne et balkanique* de Constantin Vulcan, *Affaires danubiennes* nr. 6/dec. 1939 pag. 149.

mania marea deci cursul de schimb al mărcii de la 40, 50 lei la 49,50 dînd în acelaş timp naziştilor dreptul de a importa petrol din România, în contul contingentului de produse pentru 1940, încă în anul 1939. Situaţia depăşea prevederile, acordului din martie 1939, iniţiind condiţii şi mai grele pentru România, care era departe de a primi „un aur tot alit de bun şi o valută absolut echivalentă”. Naziştii pregăteau dimpotrivă acapararea totală a producţiei petrolifere.

Acapararea petrolului românesc constituia doar o parte dintr-un plan larg, prin care al III-lea Reich tindea să pună mîna şi pe alte centre petrolifere, aparţinînd în majoritatea lor trusturilor britanice¹³³.

Pentru a-şi justifica poziţia luată în România, naziştii au început să facă o largă propagandă, în legătură cu diverse acţiuni de sabotaj, întreprinse de Marea Britanie şi Franţa. Documentele publicate de hitlerişti ca şi istoriografia germană contemporană aduc mărturii privind atari acţiuni anglo-franceze, întreprinse asupra regiunii petrolifere din România. În documentele marelui stat major francez capturate de trupele de invazie naziste şi publicate de Ministerul de Externe german, se găsesc ştiri, în acest sens. Există de pildă un raport al lui Leon Wenger, specialistul însărcinat de guvernul francez cu distrugerea industriei petrolifere româneşti. Raportul, datat la 1 octombrie 1939, stipulează: „Această operaţie — ca şi cea cerută de aliaţi în 1916 — urmăreşte lipsirea Germaniei de cea mai mare parte a resurselor sale de petrol, pe care şi le-ar putea procura ea în România şi anume, pentru un timp cît mai lung posibil”¹³⁴. Documentul arată că Leon Wenger, autorul distrugerii sondelor româneşti în 1916, a fost ajutat acum în 1939 în mod larg, de către ambasadorii Angliei şi Franţei la Bucureşti, care primiseră instrucţiuni de la guvernele lor¹³⁵ în acest sens.

¹³³ Bătălia petrolului s-a desfăşurat în iunie-iulie-august 1941, în Irak, Siria şi Iran, naziştii pierzînd atunci poziţiile pe care le înălţaseră cu ani în urmă, în vederea stăpînirii centrelor petrolifere din Orientul Apropiat.

¹³⁴ *Documentele Marelui Stat Major francez capturate în gara oraşului Iaşi* publicate de Ministerul de Externe al Reichului. Trad. în limba rom. pag. 36, doc. nr. 9, traducerea fascismului de la pag. 187.

¹³⁵ Ibidem, Indicîm partea II-a a raportului, intitulat: *Personal şi organizaţie* pag. 36—37: D. Wenger a sosit la Bucureşti sîmbătă 16 septembrie, însoţit de căpitanul Pierre Angot, care îi fusese ataşat. El a luat contact în aceeaşi zi cu domnul ambasador al Franţei şi cu dl. Spittmuller, consilier de ambasadă, cu dl. Sarret, consilier comercial şi cu dl. general Delhomme, ataşat militar. De la primul contact extinderea programului misiunii şi necesitatea de a utiliza metodele pe care le-ar impune materialul şi repartitia industriei, au obligat pe domnul Wenger să ia şi pe domniile Coulon, Montheibert, de Panafieu Maratier, Cauchois, Bouvier, Delage. Pe de altă parte, ministerul de război francez a pus la dispoziţia domnului Wenger pe domniile Boncenne şi Chapelet, cari au sosit mai tîrziu. Aceşti colaboratori, toţi francezi, ingineri ataşaţi la societăţile petrolifere, sînt afectaţi în calitate de ofiţeri. Fiecare dintre aceşti ingineri fiind specializat într-o parte a exploatării petrolului, a fost pus în fruntea stabilimentului organizaţiei proprii, specialităţii sale. Încă de la 16 sept. domnul ambasador Thierry îl prezintă pe domnul Wenger lui sir Reginald Hoare, ministrul Angliei şi contactul stabilit a fost cu alit mai uşor cu cît printre personalul legaţiei şi printre inginerii englezi desemnaţi se găseau mai multe persoane, care colaboraseră cu domnul Wenger acum douăzeci ani, cu ocazia misiunii de evaluare a distrugerilor ordonate în 1916. Domnul Wenger a luat contact cu domnul Colonel Gobhins, domnul maior Warson şi domnul Masterson şi a stabilit legătura între aceşti domni şi domniile Angot şi Coulon.

Se prevăzuseră două programe de distrugere. Unul trebuia, în mod rapid, în timp de 24 ore, să se aplice, „numai principalelor șantiere“ (80% din producție), tuturor rafinăriilor, stațiunilor de pompe și stocurilor¹³⁶, făcând inutilizabilă, timp de șase luni, cel puțin, 75% din producție. Celălalt program, mai metodic, s-ar fi putut realiza într-un termen mai lung, de aproximativ o lună. Prin acest program s-ar fi putut distruge 90% din producție „păstrându-se zăcămintele cele mai importante și asigurându-se o distrugere mai bună a mijloacelor de transport“¹³⁷. În planul anglo-francez se tindea deci la o păstrare a zăcămintelor mai importante și la distrugerea, în genere, doar a instalațiilor. Dată fiind activitatea intensă a naziștilor, în special în regiunea petroliferă, intențiile anglo-franceze nu s-au putut realiza. În decembrie, publicațiile oficiale hitleriste vorbesc totuși despre sabotaj, în termeni foarte vehemenți, legînd o serie de acțiuni de acest fel, în România și Jugoslavia, de o călătorie a lordului Lloyd, în Balcani: „Criminalele incendieri și distrugeri făcute în România și Jugoslavia, după un interval de timp remarcabil de scurt, de la călătoria în Balcani a lordului Lloyd, ne spun destul“.

Sabotajul a existat în mod evident, pe valea Prahovei, ca și pretutindeni în România, căci clasa muncitoare se împotriva acaparării naziste.

Pentru hitleriști era preferabil însă să arate că agenți externi sabotau producția petroliferă, să nu apară în mod deschis rezistența maselor populare din România împotriva cetroplitorii țării de către fasciștii germani. S-ar putea de asemenea presupune, că unele părți ale planului anglo-francez ar fi intrat în funcțiune în lunile noiembrie și decembrie 1939. În orice caz, în decembrie, așa cum arată de altfel și unii istorici germani contemporani „Germania pregătea cu cea mai mare grijă securitatea regiunii petrolifere românești“¹³⁸. La 8 decembrie a sosit amiralul Canaris pentru a organiza o pază formată din civili germani, care mai aveau și misiunea de a ușura condițiile de lucru ale unei divizii de aviație ce ar fi trebuit să acționeze pe valea Prahovei. Era vorba de o adevărată rețea de spionaj, „mai mult un detașament de informare“, decît un detașament de luptă¹³⁹, arată istoricul german Hillgruber, în lucrarea sa, privind această perioadă. Autoritățile românești au fost de acord cu aceste măsuri luate de naziști, căci în aceeași lucrare, se afirmă că: „Șeful siguranței, Moruzov... și-a dat consimțămîntul cu privire la măsurile germane“¹⁴⁰. În mod oficial, în acest timp comandamentul corpului 2 de armată din București, răspunzător și pentru regiunea sondelor de la Ploești, a dat un ordin care tindea să facă dovada că autori-

¹³⁶ Documentele Marelui Stat Major francez capturate în gara La Charité, publicate de Ministerul de Externe al Reichului, cap. „Principii și metode“.

¹³⁷ Ibidem.

¹³⁸ Andreas Hillgruber: *Hitler, König Carol und Marschall Antonescu* Wiesbaden 1954 pag. 67.

¹³⁹ Ibidem.

¹⁴⁰ Ibidem.

tățile romine sînt gata să satisfacă în mod deschis cererile germane. În *Deutsche Politische Briefe* din 15 decembrie 1939 se manifesta deplină satisfacție pentru poziția organelor de stat din România care „au dat ordin ca toate întreprinderile de transport, întrebuintînd combustibile solide, lichide sau gazoase, să ia măsuri necesare pentru a împiedica orice acte de sabotaj, sau orice tentativă de sabotaj”¹⁴¹.

Poziția guvernului dictaturii regale față de intervenția directă a naziștilor, în întreprinderile petrolifere, poziția aceasta capitulară, îngăduia în același timp și o dezvoltare crescîndă a rețelei de spionaj, ca și a propagandei hitleriste în țară. Prefectul județului Timiș Torontal raporta de pildă asupra amplexării luate de propaganda nazistă, prezentînd o lucrare germană care „din eroare” nu fusese trimisă la cenzură¹⁴². În această lucrare se justificau cuceririle și colonizările germane în trecut, revendicîndu-se drepturile istorice ale naziștilor în diferite ținuturi rominești, drepturi care, conform documentului citat, invocau „superioritatea culturală și de rasă”¹⁴³ a hitleriștilor. Organizarea naziștilor în România ca și în alte țări lua acum forme din ce în ce mai agresive. Instrucțiunile primite de diferiții conducători ai coloanei a 5-a au capatat aspecte menite să ducă la grave rezultate pentru statele în sinul cărora își exercita acțiunea coloana a 5-a. Consulul român din Drezda dă în acest timp informații alarmante, privind conținutul acestor instrucțiuni. La Drezda avusese loc o întrunire a șefilor național-socialiști din acest oraș, fiind invitat și Fritz Fabricius, conducătorul Volksgemeinschaftului din România. Diplomatul român arăta că s-a fixat, cu prilejul acestei consfături, planul pe care trebuiau să-l execute germanii din diferite țări din sud-est, în vederea ajutorării Reichului. Între altele, acești naziști „trebuiau organizați și în vederea unor contribuțiuni bănești substanțiale, pentru care se vor cumpăra devize, metale nobile și tot ce ar putea fi util Reichului, în lupta ce ducea”¹⁴⁴. Planul prevedea un mare sistem de contrabandă de devize și aur, care după raportul diplomatului din Drezda, „a luat pe Dunăre, proporții fantastice”¹⁴⁵. Cele mai ingenioase forme de eludare a restricțiilor vamale erau indicate lui Fritz Fabricius, la consfătuirea de la Drezda. Raportul consular dă un asemenea exemplu, arătînd că se recomandase utilizarea unor cutii speciale din metal, care se lăsau pe o sîrmă în interiorul rezervorului cu motorină și chiar în partea de jos, a coșului de fum, unde din cauza căldurii nu se practicau revizii vamale”¹⁴⁶. Un mare plan nu numai de acaparare a bogățiilor Romîniei, ci și a utilizării aurului și devizelor ei, care trebuiau achiziționate în mod masiv se pusese la cale, plan pe care Volksgemeinschaft-ul, urma să-l execute.

¹⁴¹ *Deutsche Politische Briefe* nr. 49 din 15 decembrie.

¹⁴² Fondul Președinției Consiliului de Miniștri, dosar 86/1940, pag. 33. Arhivele Statului București. Se prezintă lucrarea lui Hans Wendel intitulată *Volk und Staate-Kunde für den Bäuerlichen Berufe Welkämpfer*.

¹⁴³ Ibidem.

¹⁴⁴ Ibidem, Raport al Consulatului regal al Romîniei din Drezda, nr. 3459/10 martie 1940, iscălit consul Cîrștiuc. Dos. 86/1940 pag. 36—37.

¹⁴⁵ Ibidem.

¹⁴⁶ Ibidem.

Agresiunea coloanei a 5-a crescuse într-o asemenea măsură, încît consulul din Drezda, s-a simțit nevoit să-și închee raportul cu unele concluzii deosebit de pesimiste, cu privire la rolul Comunității germane din România: „Din cele ce preced îmi îngădui a trage concluziunea că, asigurările și jurămintele de loialitate ale minorității germane de la noi, nu au decît o valoare foarte relativă și suferă influența ce vine de dincolo de hotarele noastre“¹⁴⁷.

În toamna și iarna anului 1939—1940 devenise evident, că România era considerată de hitleriști ca un domeniu unde acționau ca adevărați stăpîni, domeniu pe care doreau să-l utilizeze la maximum, doar pentru propriile lor interese.

Pături din ce în ce mai importante ale burgheziei și moșierimii încep să se întrebe, dacă războiul nu le-ar putea oferi prilejul să scape de dominația naziștilor, dominație care amenința atât situația economică cît și situația politică tocmai a acestor pături ale burgheziei și moșierimii din România, interesate în menținerea guvernului dictaturii regale. A apărut deci o poziție politică anhitleristă, care ar fi putut da bune rezultate în cazul cînd aceste pături ale claselor dominante ar fi intrat în frontul antifascist, în cazul că s-ar fi putut crea o adevărată luptă națională, împotriva cotorpirii țării, de către al III-lea Reich.

Oamenii politici reprezentînd interesele acestor pături sociale au purtat însă acțiuni izolate, urmărind să scape de dominația hitleristă pe căi care nu puteau da reale rezultate. De acea acțiunile diplomatice utilizate de guvernul dictaturii regale, în vederea creierii unui bloc balcanic, au fost golite de conținutul lor progresist.

În prima fază a războiului, guvernul dictaturii regale militînd ca acest bloc să se constituie sub egida unui alt stat fascist, sub egida Italiei lui Benito Mussolini, a adîncit încă și mai mult prăpastia, care exista între guvern și popor. Lupta împotriva cotorpirii țării de către naziști nu o puteau purta însă cu succes decît masele populare. Profund antifascist, poporul s-a îndepărtat din ce în ce mai mult de aceia, care voind să scape de fasciștii germani erau gata să se întovărășească cu fasciștii italieni.

---

¹⁴⁷ Fondul Președinției Consiliului de Miniștri, dosar 86/1940, pag. 33. Arhivele Statului București. Raport al Consulatului regal al României din Drezda, nr. 3459/10 martie 1940, iscălit consul Cîrștiuc. Dos. 86/1940 pag. 36—37.